

MAARIA-ILMARISTEN ULKOILUREITTISUUNNITELMA

SELOSTUS MARRASKUU 2009

Turun kaupunki | Ympäristö- ja kaavoitusvirasto | Yleiskaavatoimisto | Tuuli Vesanto

MAARIA-ILMARISTEN ULKOILUREITTISUUNNITELMA SELOSTUS

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	7
2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA	8
2.1. Ulkoilureittisuunnitelman tarve Turussa.....	8
2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja.....	8
2.2.1. Ulkoilureittien perustaminen sopimuksin.....	8
2.2.2. Ulkoilureittien perustaminen ulkoilureittitoimituksen avulla.....	8
2.2.2.1. Ulkoilureittitoimitus sopimusten perusteella.....	9
2.2.2.2. Ulkoilureittitoimitus ulkoilureittisuunnitelman ja alueellisen ympäris- tökeskuksen päätöksen perusteella.....	9
2.2.2.3. Ulkoilureittitoimitus kaavaan merkityn reitin perusteella.....	9
2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde Maaria-Ilmaristen osayleiskaavaan.....	10
3. SUUNNITTELUALUE	11
3.1. Sijainti.....	11
3.2. Rooli seudullisessa viherverkostossa.....	11
3.3. Virkistysellinen merkitys.....	12
3.4. Nykyinen reitistö.....	13
3.5. Alueen virkistyskäyttötapoja.....	13
3.5.1. Lenkkeily, sauvakävely ja patikointi.....	13
3.5.2. Koiranulkoilutus.....	13
3.5.3. Hiihto.....	14
3.5.4. Suunnistus.....	14
3.5.5. Ratsastus.....	14
3.5.6. Maastopyöräily ja mopoilu.....	15
3.5.7. Sienestys ja marjastus.....	15
3.5.8. Kalastus ja metsästys.....	15
3.5.9. Uinti.....	15
3.5.10. Soutu ja melonta.....	16
3.5.11. Lintuharrastus.....	17
3.5.12. Geokätköily.....	17
3.6. Luontoarvot.....	17
3.6.1. Metsät.....	17
3.6.2. Niityt ja kedot.....	18
3.6.3. Liito-orava.....	18
3.6.4. Linnusto.....	19
3.7. Kulttuurihistorialliset arvot.....	19
3.7.1. Kiinteät muinaisjännökset.....	19
3.7.2. Kulttuurimaisemat.....	21
3.8. Maisemalliset arvot.....	22
3.9. Maanomistus.....	23
3.10. Nykyinen maankäyttö.....	23
3.10.1. Maa- ja metsätalous.....	23
3.10.2. Ravitoiminta.....	23
3.10.3. Asuminen.....	24

3.10.4. Vesihuolto.....	24
3.11. Virkistyskäyttöön vaikuttavia osayleiskaavan tavoitteita.....	25
3.11.1. Tavoitteiden yhteensovittaminen.....	25
3.11.2. Asuminen.....	25
3.11.3. Virkistys.....	26
3.11.4. Suojelu.....	26
3.11.5. Hevosurheilu.....	26
4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA-ILMARISISSA	28
4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo.....	28
4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma.....	28
4.3. Lähtötietojen keruu.....	28
4.4. Suunnittelu.....	29
4.5. Ulkoilureittisuunnitelmaluonnos.....	30
4.6. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus.....	31
4.7. Ulkoilureittisuunnitelman hyväksyminen.....	31
5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMISEN VAI- HEET MAARIA-ILMARISISSA	32
5.1. Sopimukset maanomistajien kanssa.....	32
5.2. Ulkoilureittitoimitus.....	32
5.3. Ulkoilureitin perustaminen.....	32
6. OSALLISTUMINEN	33
6.1. Osalliset.....	33
6.2. Tiedottaminen.....	33
6.3. Alkuvaiheen yleisötilaisuudet.....	33
6.4. Työpajat.....	33
6.4.1. Toteutus.....	33
6.4.2. Keskeisimmät tulokset.....	34
6.4.2.1. Esikoululaiset.....	34
6.4.2.2. Koululaiset.....	34
6.4.2.3. Nuoret.....	35
6.4.2.4. Työkäiset ja järjestöjen edustajat.....	36
6.4.2.5. Kotiäidit.....	37
6.4.2.6. Seniorit.....	38
6.4.2.7. Ratsastajat.....	39
6.4.3. Pajojen tulosten hyödyntäminen.....	39
6.5. Kysely.....	40
6.5.1. Toteutus.....	40
6.5.2. Keskeisimmät tulokset.....	40
6.6. Yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa.....	41
6.6.1. Turun Hippos ry.....	41
6.6.2. Maarian ratsastusseura ry ja paikalliset ratsutalliyritykset.....	41
6.6.3. Maarian Allas ry.....	41
6.6.4. Aurajokisäätiö.....	43
6.6.5. Muita yhdistyksiä.....	43
6.7. Luonnosvaiheen yleisötilaisuudet.....	44
6.8. Ehdotusvaiheen yleisötilaisuudet.....	44
6.9. Muu vuorovaikutus.....	44

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN RATKAISUT.....	45
7.1. Reitistö.....	45
7.1.1. Reittien tarkkuus kartoilla.....	45
7.1.2. Reittien jatkuminen kohdealueen ulkopuolella.....	45
7.1.3. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita.....	45
7.1.4. Esteettömyys.....	46
7.1.5. Rakentamattomat ulkoilureitit.....	47
7.1.6. Rakennetut ulkoilureitit.....	48
7.1.7. Pyörätiet ja pyöräily-yhteydet.....	49
7.1.8. Ratsastusreitit.....	50
7.1.9. Ravireitit.....	50
7.2. Toiminnot ja rakennelmat.....	51
7.2.1. Viitoitus ja infotaulut.....	51
7.2.2. Levähdyspaikat.....	52
7.2.3. Laavu ja nuotiopaikat.....	52
7.2.4. Kuntoilulaitteet.....	53
7.2.5. Näkötornit.....	53
7.2.6. Uimapaikat.....	54
7.2.7. Laiturit.....	54
7.2.8. Veneilyyn ja melontaan liittyvät toiminnot.....	54
7.2.9. Leikkipaikat.....	55
7.2.10. Pysäköintialueet.....	56
7.2.11. Bussipysäkit.....	56
7.3. Ulkoilureittisuunnitelman keskeisiä kohteita.....	57
7.3.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1).....	57
7.3.2. Maarian uimapaikan ympäristö (kohde 2).....	58
7.3.3. Rajakallio (kohde 3).....	59
7.3.4. Sillanpieli ja Kukonmäki (kohde 4).....	60
7.3.5. Ilmaristen kuntorata (kohde 5).....	61
7.3.6. Ävik ja Maarian altaan eteläpää (kohde 6).....	62
7.3.7. Metsämäki ympäristöineen (kohde 7).....	64
7.3.8. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 8).....	65
8. REITTIIEN JA NIIHIN LIITTYVIEN TOIMINTOJEN TOTEUT- TAMINEN	67
8.1. Ulkoilureittitoimituksen avulla.....	67
8.2. Asemakaavoituksen myötä.....	67
9. LÄHDEAINEISTOA	68
9.1. Kirjallisuus ja julkaisut.....	68
9.2. Kartta-aineistot ja tietokannat.....	68
9.3. Raportit työpajojen ja kyselyjen tuloksista.....	69
9.4. Tiedonannot.....	69
9.5. Linkkejä.....	69
KARTAT	
Kartta 1. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma	
Kartta 2. Turussa sijaitsevat kiinteistöt, joiden alueelle ulkoilureittitoimituksella määriteltävät reitit ulottuvat	

Teksti, kuvat ja taitto: Tuuli Vesanto

1. JOHDANTO

Kaupunkien ulkoilureittisuunnittelussa on ollut tapana keskittyä suppealle alueelle, tavallisesti vain yhden kunnan sisälle. Kuitenkin laajalaisemmalle, koko kaupunkiseudunkin kattavalle suunnittelulle olisi tarvetta erityisesti kasvukeskuksissa.

Turussa viherverkoston ja sitä seurailevan ulkoilureitistön kehittämiseksi on laadittu viherverkkosuunnitelma (Vesanto 2008), jossa on pyritty myös siihen, että reittejä voitaisiin jatkaa naapurikuntien puolella. Seuraava askel oli edetä kuntarajat ylittävään yksityiskohtaiseen ulkoilureittisuunnitteluun. Kohdealueeksi valikoituivat Turun Maaria ja Liedon Ilmarinen. Alueen sijainti, seudullinen merkittävyys ja kaavoitustilanne puolsivat valintaa. Osayleiskaava oli jo vireillä, ja ulkoilureittisuunnitelmaa voitiin valmistella sen rinnalla. Maaria-Ilmaristen osayleiskaava ja ulkoilureittisuunnitelma onkin tarkoitus hyväksyä yhtä aikaa.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealue sijaitsee Turun varavesilähteeksi padotun Maarian altaan itäpuolella. Allas ympäristöineen on seudullisesti merkittävä viheraluekokonaisuus, jolla on monia vahvuuksia ja edellytyksiä kehittyä nykyistäkin houkuttelevammaksi. Kohdealueen eteläosat puolestaan ulottuvat Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle.

Kohdealueelle laaditaan ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittisuunnitelma, jossa osoitetut reitit toteutetaan ulkoilureititoimituksen avulla. Näin voidaan saada aikaan katkeilematon reitistö, jonka pysyvyys on turvattu tulevaisuudessakin. Selkeän reitistön myötä Maarian altaan ympäristö palvelee nykyisiä ja tulevia käyttäjiään entistä paremmin. Reittien toteuttaminen ja ylläpito kuuluvat Turun kaupungille ja Liedon kunnalle.

Suunnitelmassa esitetyt reitit on tarkoitus toteuttaa enimmäkseen rakentamattomina metsäpolkuina. Rakennettavia ulkoilureittejä esitetään mm. niittymäisille rannoille. Pyöräiltäviä yhteyksiä tarvitaan mm. Jäkärän ja Ilmaristen taajamien välille.

Myös ravi- ja ratsastusreittejä on sisällytetty suunnitelmaan. Kohdealueella sijaitsee Metsämäen ravirata sekä lukuisia talleja. Alue soveltuu hyvin nykyistä laajemmankin ravi- ja ratsastustoiminnan keskuksiksi. Hevosreittien toteuttaminen edistää hevosurheilukeskuksen toteuttamista ja parantaa alueella liikkuvien turvallisuutta.

Ulkoilureittisuunnitelman reitit yhdistyvät mm. seudulliseen Aurajoen pyöräilyreittiin. Reitistöä kannattaisi jatkaa kohdealueen ulkopuolella myös muihin suuntiin, jolloin saataisiin aikaan laajempi seudullinen ulkoilureitistö. Jos Maarian altaan eteläkärkeen ulottuvaa reittiä jatkettaisiin Vähäjoen vartta etelään Koroistenniemelle saakka, Turku voisi saada joen ja altaan varaan rakentuvan keskuspuiston.

Samoja ulkoiluun liittyviä tarpeita kuin Maaria-Ilmarisissa on eri puolilla Turun kaupunkiseutua. Ulkoilureittisuunnitelman laadinnasta ja toteuttamisesta saatavia kokemuksia voidaan hyödyntää, jos ulkoilureittisuunnitelmia laaditaan tulevaisuudessa muuallekin.

2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA

2.1. Ulkoilureittisuunnitelman tarve Turussa

Turun ja naapurikuntien viheralueet tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia houkutteleville ulkoilureiteille. Yksityisten omistamilla mailla ulkoilureittien toteuttaminen on kuitenkin ongelmallista.

Eri puolille Turkuu on perustettu kahdenkeskin sopimuksin merkittäviä ulkoilureittejä. Reittien perustamiseksi on kuitenkin olemassa toinenkin tapa: ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittisuunnitelma ja –toimitus. Turkuun ei ole tehty ulkoilulain tarkoittamaa ulkoilureittisuunnitelmaa, vaikka tarvetta suunnitelmille olisi.

Myös hevosurheilun kannalta ulkoilureittisuunnitelman laatiminen on tarpeellista. Suunnitelman kohdealue sijaitsee kaupungin ja maaseudun rajalla, missä tiivistyvä asutus voi aiheuttaa ongelmia hevostoiminnalle. Ulkoilureittisuunnitelma voi auttaa asumisen ja hevosstalon tarpeiden yhteensovittamisessa. Hevosreittien osoittaminen parantaa suunnitellun hevosurheilukeskuksen toimintaedellytyksiä ja ehkäisee samalla mahdollisia ristiriitoja hevosurheilun ja ulkoilun välillä.

2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja

Ulkoilureittien toteuttamiseen on olemassa kaksi vaihtoehtoista toteuttamiskeinoa. Toisesta menettelytavasta on vielä kolme erilaista tapaa. Näistä keinoista kerrotaan mm. julkaisussa *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen keinot* (Suomen Latu 2002), mutta seuraavassa keinoit kuvataan lyhyesti:

2.2.1. Ulkoilureittien perustaminen sopimuksin

Käyttöoikeussopimukseen perustuva tapa soveltuu alueille, missä on suhteellisen vähän maanomistajia ja missä asianosaisten välillä vallitsee hyvä yhteishenki. Tapa on käyttökelpoinen varsinkin maaseutukunnissa. Käyttöoikeussopimusten ongelmana on reittien säilymisen turvaaminen. Sopimukset tulee muotoilla siten, että ne turvaavat reitin säilymisen myös kiinteistön vaihtaessa omistajaa. Reittien pysyvyys on kuitenkin turvattu vain sopimuksen voimassaoloajan.

Maaria-Ilmaristen tapauksessa käyttöoikeussopimukset eivät ole suositeltava keino reittien perustamiseksi.

2.2.2. Ulkoilureittien perustaminen ulkoilureittitoimituksen avulla

Ulkoilulaki mahdollistaa ulkoilureitin perustamisen kiinteistön kautta, mikäli se on yleisen ulkoilutoiminnan kannalta tärkeää eikä siitä aiheudu huomattavaa haittaa kiinteistölle. Ulkoilureitin perustamiseksi pidetään paikalla ulkoilureittitoimitus, josta vastaa maanmittaustoimisto.

Maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä vahingoista ja haitoista suoritetaan korvaus maanomistajalle.

Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaus maanomista-

jalle on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa ja mm. tarvittaessa poistaa reitiltä puita ja pensaita.

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä kolmella perusteella:

2.2.2.1. ULKOILUREITTITOIMITUS SOPIMUSTEN PERUSTEELLA

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä maanomistajien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Ulkoilureittitoimitus turvaa tällöin reitin pysyvyyden.

2.2.2.2. ULKOILUREITTITOIMITUS ULKOILUREITTISUUNNITELMAN JA ALUEELLISEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA

Tämä menettely on suositeltava alueilla, joissa maanomistus on pirstaleinen, maanomistajia on paljon ja paineet ulkoilumahdollisuuksien lisäämiselle ovat suuret. Tapa on käyttökelpoinen mm. suurissa kaupunkikunnissa. Ulkoilureittisuunnitelman vahvistaa paikallinen ympäristökeskus.

2.2.2.3. ULKOILUREITTITOIMITUS KAAVAAN MERKITYN REITIN PERUSTEELLA

Tämä tapa on suositeltava samoissa tilanteissa kuin edellinen, ympäristökeskuksen päätökseen pohjautuva tapa. Tätä vaihtoehtoa kannattaa käyttää, jos reittiasia on käsitelty kaavassa riittävällä tarkkuudella tai kaavan lisäksi on tehty erillinen ulkoilureittisuunnitelma (jota ei ole tarvinnut hyväksyttää ympäristökeskuksessa).

Maaria-Ilmarisissa tilanne on juuri tämä: ulkoilureittisuunnitelmaa valmistellaan yhtä aikaa osayleiskaavan kanssa, jolloin reitit voidaan osoittaa osayleiskaavassa sekä tarkemmin itse ulkoilureittisuunnitelmassa. Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä niiden perusteella, jolloin ympäristökeskuksen hyväksyntää ei tarvita.

Maaria-Ilmarisissa ulkoilureittisuunnitelmaa ja osayleiskaavaa valmistellaan rinnakkain siten, että ne viedään yhtä aikaa käsittelyihin ja sen jälkeen nähtäville sekä luonnos- että ehdotusvaiheessa. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun ja toteuttamisen vaiheista Maaria-Ilmarisissa kerrotaan tarkemmin luvuissa 4 ja 5.

2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde Maaria-Ilmaristen osayleiskaavaan

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkaessa Maaria-Ilmaristen osayleiskaava oli jo vireillä. Osayleiskaavatyötä varten oli tehty perusselvityksiä ja alustavaa rakennemallia. Ulkoilureittisuunnitelman aloittamisen ajankohta oli siten ihanteellinen: sitä voitiin valmistella rinnakkain osayleiskaavan kanssa.

Ulkoilureittisuunnitelman ja osayleiskaavan yhtäaikainen valmistelu on mahdollistanut virkistyskäytön huomioimisen molemmissa suunnitelmissa paremmin, kuin jos toinen suunnitelmista olisi ollut jo pitkällä tai valmis. Suunnitelmat ovat vaikuttaneet toistensa muotoutumiseen, mistä kerrotaan enemmän kappaleessa 3.11.1. *Tavoitteiden yhteensovittaminen.*

Ulkoilureittisuunnitelman reitit sijoittuvat enimmäkseen osayleiskaava-alueelle. Ne osoitetaan sekä osayleiskaavassa että ulkoilureittisuunnitelmassa: osayleiskaavassa vain muutamalla merkinnällä ja ulkoilureittisuunnitelmassa yksityiskohtaisemmin merkinnöin.

Ulkoilureittisuunnitelma ja osayleiskaava viedään käsittelyihin ja nähtäville yhtä aikaa sekä luonnos- että ehdotusvaiheessa. On tarkoitus, että niistä tehdään erilliset päätökset mutta ne vahvistuvat samankaltaisesti.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella on paljon virkistysellisiä vahvuuksia: vesistöjä, laajoja metsiä, vanhoja kulttuurimaisemia. Myös hevosurheilun kehittämiseen alue tarjoaa hyvät mahdollisuudet.

3. SUUNNITTELUALUE

Suunnittelualue on pääpiirteissään sama kuin Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan suunnittelualue. Osayleiskaavoitusta varten on valmistunut perusselvityksiä, joissa aluetta kuvataan monelta kannalta. Perusselvityksissä käsitellyjä asioita ei ole syytä kuvata tässä, elleivät asiat liity olennaisesti virkistyskäyttöön. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi ennen muuta sellaisia asioita, jotka ovat käyneet ilmi ulkoilureittisuunnitelmaa valmisteltaessa ja jotka on pyritty ulkoilureittejä suunniteltaessa huomioimaan.

3.1. Sijainti

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueeksi valittiin Maarian altaan ympäristö ja sen itäpuoliset metsät, koska alue on virkistysalueena seudullisesti merkittävä mutta sen reitistö on puutteellinen. Alueella on paljon hyödyntämättömiä virkistyksellisiä mahdollisuuksia. Lisäksi ulkoilureittisuunnitelman laatiminen ajoittui sopivasti Maaria-Ilmaristen osayleiskaavatyön yhteyteen.

Suunnittelualue sijaitsee osittain Turun ja osittain Liedon puolella linnuntietä n. 5-11 km etäisyydellä Turun keskustasta. Alue rajautuu lännessä Maarian altaaseen Paattistenjokeen sekä pohjoisessa Koskennurmen ja Jäkärän pohjoispuolelta alkavaan peltoaukeaan. Idässä rajana on Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan suunnittelualueen raja. Etelässä alue ulottuu Kaarinan rajalle saakka. Lähimmät taajamat ovat Turun Jäkärä ja Liedon Ilmarinen.

Ulkoilureittisuunnitelma laaditaan pääosin alueelle, jolla on vireillä Turun kaupungin ja Liedon kunnan yhteinen Maaria-Ilmaristen osayleiskaava. Suunnittelualueella on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi laajentaa muutamassa kohdassa:

Pohjoisessa mukaan on otettu Paattistenjoen varsi Maarian altaan ja Koskennurmen väliltä, jotta yhteydet Koskennurmen ja Vakiniitun asemakaavoissa osoitetuille reiteille tulevat turvattu. Lännessä Maarian altaan sillan kupeella mukaan suunnittelualueeseen on sisällytetty Kukonmäki, jonka kautta toteutuu yhteys Paimalantielle. Altaan eteläpäässä suunnittelualueella on laajennettu käsittämään Ävikin alue.

3.2. RooLi seudullisessa viherverkostossa

Maarian altaan itäpuolella on säilynyt laaja, yhtenäinen metsäalue, joka yhdessä Maarian altaan ja sen ympäristön kanssa muodostaa seudullisesti merkittävän virkistäytymisen ympäristön. Suunnittelualueella on vesistöjä ja paljon metsää, ja se soveltuu näin hyvin virkistyskäyttöön. Aluetta rikastuttavat kulttuurimaisemat, muinaismuistot ja erilaiset luontokohteet.

Altaan ympäristön arvoa lisää sen sijainti seudullisessa viherverkostossa. Maarian altaan eteläpäästä alkaa Vähäjoki, joka laskee Aurajokeen Koroistenniemen kohdalla. Vähäjokilaakson kautta Maarian altaan ympäristö yhdistyy luontevasti Aurajokilaaksoon. Vähäjokilaakso

muodostaa viheryhteyden Turun keskustasta kaupungin pohjoisosiin. Vähäjokivarrella ja Maarian altaan ympäristöllä olisikin mahdollisuuksia kehittyä Turun keskuspuistoksi, jos Vähäjoen varteen saataisiin perustettua jokivartta seuraileva ulkoilureitti.

Suunnittelualan eteläosat kuuluvat Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen ja valtakunnallisesti merkittävään kulttuurihistorialliseen ympäristöön. Aurajokilaaksolla on myös status yhtenä maamme kansallismaisemista. Jokilaakso on tärkeä viheryhteys Turun keskustasta ympäröivälle maaseudulle. Maisema on tällä osuudella säilynyt maaseutumaisena sekä Turun että Liedon puolella. Turkuun kuuluvalla alueella sijaitsee Hagan kartano puutarhamaisessa ympäristössä, Liedon avaria peltomaisemia elävöittävät vanhat maa-alaistalot. Joen vastarannalla ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen ulkopuolella kohoaa esihistoriallinen Vanhalinnan linnavuori.

Aurajokilaakson kulttuurimaisemiin sijoittuu Aurajoen pyöräilyreitti, joka kulkee suunnittelualan halki. Reitti johtaa Turun lounaassa Halisiin ja Koroisiin, idässä taas Liedon keskustaan. Reitti on mahdollista kytkeä Maarian altaan ympäristöön suunniteltaviin reitteihin.

3.3. Virkistysellinen merkitys

Maarian altaan ympäristö ja sen itäpuoliset metsät ovat tärkeä virkistysalue sekä turkulaisille että lietolaisille. Alueelle tullaan ulkoilemaan ja liikkumaan kauempaakin: esim. suunnistusympäristönä alue on suosittu. Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan ja sitä seuraavan asemakaavoituksen myötä alueelle tulee runsaasti uutta pientaloasutusta. Asutuksen lisääntyessä myös alueeseen liittyvät virkistyskäyttötarpeet kasvavat.

Aurajokilaakso on jo nyt tärkeä virkistysalue. Aurajoen pyöräilyreitti on seudullisesti merkittävä reitistö.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealuetta käytetään moniin harrastuksiin. Niistä kerrotaan enemmän kappaleessa 3.5 *Alueen virkistyskäyttötapa*.

Suunnittelualan halki virtaa Paattistenjoesta Vähäjoeksi nimensä muuttava vesistö, johon on paddottu Maarian allas. Vähäjoki (vasemmalla) yhdistää alueen Koroistenniemeen, ja sen varaan voisikin muodostua Turun keskuspuisto. Paattistenjoki (oikealla) on yhteys pohjoisen maaseudulle.

3.4. Nykyinen reitistö

Maarian altaan ympäristön ulkoilureitistö on vielä katkonainen ja riittämätön. Alueella kulkee 5 km mittainen ”kivikauden poluksi” kutsuttu rakentamaton reitti, jonka urheiluseura Maarian Mahti ry on toteuttanut. Reitti on mm. lenkkeilijöiden ja koiran ulkoiluttajien suosiossa. Reitlinjaaminen ja ylläpito on aiheuttanut toisinaan erimielisyyksiä maanomistajien kanssa.

Ilmaristen taajaman kupeella sijaitsee kuntorata, jota käytetään lenkkeilyyn ja mahdollisuuksien mukaan hiihtoon. Jäkärää lähin kuntorata on Koskennurmessa suunnittelualueen ulkopuolella.

Kevyen liikenteen yhteyksiä Maarian altaan suuntaan parantaa vastikään Paimalantien varteen valmistunut pyörätie, joka ulottuu pohjoisessa Jäkärään asti. Ongelmana on edelleen pyörätien puuttuminen Jäkärän ja Koskennurmen väliseltä osuudelta. Ilmaristen taajamaa halkovan Vanhan Tampereentien varressa on myös pyörätie.

Aurajoen pyöräilyreitti seurailee Haagantietä, Vanhaa Tampereentietä ja Väänteläntietä. Reitti jatkuu Kaarinan ja Turun suunnalla Halisiin yhdistyen Koroisten reitistöön. Liedon puolella reitti yhdistyy mm. Vanhalingin luonto- ja kulttuuripolkuihin. Aurajoen pyöräilyreittiä pitkin pääsee kahta kautta Liedon keskustaan sekä Liedon asemalle.

Hagan kartanon ja Metsämäen raviradan ympäristössä risteilee ravigeittöön tarkoitettuja reittejä.

3.5. Alueen virkistyskäyttötapa

3.5.1. Lenkkeily, sauvakävely ja patikointi

Lenkkeily ja kävely on suosittua kivikauden polulla. Kivikauden polun ja Jäkärän välisissä metsissä risteilee hyvä spontaanisti syntynyt polkuverkosto, joka on monien ulkoilijoiden suosiossa.

3.5.2. Koiranulkoilutus

Koiranulkoiluttajat käyttävät paljon kivikauden polkua sekä muita polkuja.

3.5.3. Hiihto

Maarian altaan jäätä sekä allasta ympäröiviä metsiä ja peltoja on lumisina talvina käytetty ahkerasti hiihtämiseen. Alueelta on ollut yhteys myös lentokentän pohjoispuolen laduille. Maarian Reipas ry on pitänyt yllä 2,5 km latua Maarian uimapaikan ympäristössä sekä siitä etelään suuntautuvaa lenkkiä, jolloin ladun kokonaispituudeksi on saatu 5 km. Maarian Mahti ry on tehnyt 10 km ladun Maarian altaan jäälle. Mahdilla on ollut myös 5 km lenkki, joka on lähtenyt Mahdin majalta ja suuntautunut altaan vastarannan metsiin. Liedon Luja ry:llä on ollut aikoinaan 5 km latu, joka on lähtenyt Ilmaristen kuntoradalta, mutta tätä reittiä ei voi enää hyödyntää. Nykyisin hiihdetään Ilmaristen kuntoradalla, mutta yhteyttä Turun puolen maastoihin kaivataan.

3.5.4. Suunnistus

Maarian altaan itäpuoli on suosittu suunnistusalue laajojen metsiensä ansiosta. Alueesta on tehty Paimalan-Ilmaristen suunnistuskartta, joka ulottuu Paimalantieltä Vanhalle Tampereentielle ja rautatiestä Ilmaristen taajamaan.

3.5.5. Ratsastus

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealuetta käytetään ratsastukseen. Alueella sijaitsee ratsastuskoulu, ja ratsuja on myös useissa yksityistal- leissa, mm. Haihun kantatilalla. Ratsastuskoulu Kaisan talli sijaitsee Tastontien varrella. Kaisan talli on aikeissa laajentaa. Haihun tallilla ei ole tällä hetkellä laajennustarvetta, mutta tulevaisuuden tarpeisiin halutaan varautua.

Ratsastuskoulun käytössä on lyhyitä maastoreittejä, joista on sovittu maanomistajien kanssa. Kauempana ratsastetaan jokamiehenoikeu- den nojalla.

Maarian allas on monipuolisessa käytössä myös talvisaikaan.

Metsäpoluilla ratsastaminen on jokamiehenoikeuden nojalla sallittu, mutta pysyviä jälkiä maastoon ei ratsastaminen saisi aiheuttaa. Maarian altaan itäpuolen metsissä risteilee paljon polkuja, joita ratsastajat käyttävät. Myös kivikauden polulla ratsastetaan. Paikoin polut ovat pahoin kuluneet hevosten kavioista, ulkoilijoiden kulku on vaikeutunut ja puiden juuristo on kärsinyt. Myös pelloilla ratsastetaan. Avoimilla paikoilla ratsastaminen on turvallisempaa, mutta savipellot liejuuntuvat helposti.

Käytettäessä samoja polkuja ja teitä ratsastajien ja muiden kulkijoiden välillä ilmenee joskus ristiriitoja. Esim. hevosten ja mopoilijoiden kohdatessa voi syntyä vaaratilanteita. Metsämäen raviradan maneesia käyttävät myös Taston suunnan ratsastajat. Taston ja raviradan väliä puuttuu kuitenkin turvallinen ratsastusreitti.

Ravitoiminnasta kerrotaan kappaleessa 3.10.2. *Ravitoiminta*.

3.5.6. Maastopyöräily ja mopoilu

Suunnittelualueella harrastetaan maastopyöräilyä. Lähialueiden nuoret myös mopoilevat alueella, mm. kivikauden polulla ja muilla poluilla. Maastopyöräilyn ja mopoilun ongelmana on maaston kulumisen. Joskus syntyy myös ristiriitaitilanteita muiden ulkoilijoiden kanssa. Mopoilun haittana on myös melu.

Kasvillisuuden kulumisen vuoksi Turku pyrkii osoittamaan maastopyöräilyyn tiettyjä alueita. Liedon Kailassuolle Tampereen moottoritien tuntumaan on tulossa motocross-rata, mikä parantaneekin Jäkärän ja Ilmaristen nuorison harrastusmahdollisuuksia.

3.5.7. Sienestys ja marjastus

Altaan itäpuolen metsistä löytyy hyviä sieni- ja marjapaikkoja, ja aluetta käytetäänkin yleisesti sienestykseen ja marjastukseen.

3.5.8. Kalastus ja metsästys

Maarian altaalla kalastetaan ainakin sillan paikkeilla sekä altaan pohjoispäässä. Aurajokisäätiö teetti Maarian altaalla koekalastukset elokuussa 2009. Edellisen kerran altaalla oli koekalastettu vuonna 2000. Alustavissa tuloksissa nyt saadun kalasaaliin kokonaismäärä oli yllättävän suuri verrattuna aiempaan. Rapuja altaalta ei löydetty. Koekalastusten tulokset julkaistaan loppuvuonna 2009. Aurajokisäätiön hankkeesta kerrotaan enemmän kappaleessa 6.6.4. *Aurajokisäätiö*.

Altaan itäpuolen metsissä myös metsästetään.

3.5.9. Uinti

Suunnittelualueella sijaitsee yleinen uimapaikka Jäkärän eteläpuolella hiekkakuoppaan muodostuneessa lammessa. Maarian uimapaikaksi kutsuttu kohde on kaikenikäisten suosiossa ja houkuttelee kävijöitä pohjoisesta Turusta ja kauempaakin. Lampi on kuitenkin varsin pieni, ja uimakäyttöön soveltuu vain osa sen rannoista. Lammen rannat ovat monin paikoin jopa vaarallisen jyrkät. Uimapaikkaa käytetään myös talvisin.

Uimapaikan varustelutasoon ei olla tyytyväisiä. Sieltä puuttuvat mm. penkit ja roskikset, ja pysäköintipaikkoja on liian vähän. Viitoituksen puute haittaa paikan löytämistä, ja reitti uimapaikalle on esim. lasten kanssa kulkeville usein myös liian pitkä. Monet alueen asukkaat toivoivat uimapaikalle suurempaa kävelyreittiä Jäkärän keskustasta. Eriikäiset asukkaat esittivät monenlaisia, keskenään pitkälti samansuuntaisia ideoita uimapaikan kehittämiseksi. Niistä kerrotaan kappaleessa *6.4.2 Keskeisimmät tulokset*.

Ranta-asukkaat käyttävät myös Maarian allasta uintiin. Osa työpajoihin osallistuneista ihmisistä toivoi yleisiä uimapaikkoja myös altaalle. Paikoiksi ehdotettiin mm. altaan pohjoispäätä, jossa ennen on sijainnut mylly. Paikka sijaitsisi lähellä Jäkärän taajamaa. Uiminen on muun virkistyskäytön ohella myös Maarian Allas ry:n intressinä.

Maarian altaan vesi on sameaa, koska Paattistenjoki virtaa savikkojen halki. Vesistöä kuormittavat sen valuma-alueella harjoitettava maatalous sekä haja-asutuksen ja pienteollisuuden jätevedet. Loppukesällä altaassa saattaa esiintyä sinileväkukintoja. Turun vesilaitos tutkii säännöllisesti altaan veden laatua. Kokonaisarviona altaan ekologinen tila on välttävä.

3.5.10. Soutu ja melonta

Maarian allasta käytetään soutamiseen ja melontaan. Asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja rannassa eri puolilla allasta. Asukastyöpajoissa altaalle toivottiin pienten soutuveneiden ja kanoottien vuokrausmahdollisuutta. Maarian Allas ry on anonut EU-rahoitusta kirkkoveineelle, jolla olisi tarkoitus järjestää ohjattuja souturetkiä altaalla.

Polttomoottorikäyttöisten veneiden käyttö on Maarian altaan suoja-alueääräyksissä kielletty, koska veneiden polttomoottorit poistavat savukaasut veden sisään. Suoja-alueääräyksiä tarvitaan, koska allas on padottu Turun varavesilähteeksi. Altaan rakentamisesta ja suoja-alueääräyksistä kerrotaan kappaleessa *3.10.4. Vesihuolto*.

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimapaikka on suosittu niin kesällä kuin talvellakin.

Myös Aurajoella harrastetaan melontaa. Melontalaitureita on ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen ulkopuolella mm. Vanhalinnassa ja Halistenkoskella. Aurajokisäätiö vuokraa kanootteja ja järjestää melontaretkiä Aurajoella.

3.5.11. Lintuharrastus

Maarian allas on lintujen muuttoaikainen levähdyspaikka. 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa altaan pinnankorkeuden vaihtelut olivat vedenoton seurauksena nykyistä suurempia ja paljastuneet rantalietteet tarjosivat ruokailumahdollisuuksia monille kahlaajille. Altaan veden korkeus on säännöstelyllä pidetty 1990-luvun loppupuolelta tasaisempina kuin edeltävänä aikana.

Lintuharrastukselle otollisimpia paikkoja on altaan eteläpää. Lintuharrastajat käyttävät pysäköintipaikkaa, joka sijaitsee padon luoteispäässä.

3.5.12. Geokätköily

Geokätköily on ulkoiluharrastus, jossa piilotetaan ja etsitään geokätköiksi kutsuttuja rasioita koordinaattien avulla. Maarian altaan ympäristöä käytetään tähänkin harrastukseen.

3.6. Luontoarvot

Suunnittelualueelta on tehty osayleiskaavoituksen pohjaksi luontoselvitykset sekä Turun että Liedon puolelta (Oja 2008 a; Oja 2008 b). Keväällä 2007 tilatut selvitykset valmistuivat seuraavana vuonna. Selvityksissä tutkittiin kasvillisuustyyppejä, pesimälinnustoa ja liito-oravia.

Suuresta osasta Turkua on tehty liito-oravaselvitys, joka valmistui vuonna 2009 (Oja 2009). Kyseisessä selvityksessä on mukana sama liito-oravareviiri kuin aiemmassa selvityksessä, mutta rajaus poikkeaa hieman aiemmasta.

3.6.1. Metsät

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen maastonmuodot ovat vaihtelevia, joten metsäkasvillisuuskin vaihtelee selänteiden lakien kalliomäniköistä mustikkatyyppin metsiin. Metsätalous on alueella kuitenkin intensiivistä, joten varttuneita metsiä on vähän ja kasvillisuus on monin paikoin monotonista.

Varsinkin Maarian altaan itäpuolen keskeisellä metsäalueella, jossa kivikauden polku kiertele, suurin osa kallioiden välisistä metsistä on hakattu. Samoin kaikki kyseisen alueen kosteat notkelmat on ojitettu, joten korpipainanteita ei siellä enää ole jäljellä. Myös Liedossa - varsinkin Pahkalaukkaantien länsipuolella - on laajoja avohakkuita ja monotonisia taimikoita. Hakkuuaukeidenkin keskellä on kuitenkin karuja kallionlakia, jotka täyttävät metsälain 10 § erityisen tärkeän elinympäristön kriteerit ja jotka on näin ollen jätetty hakkaamatta.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen luontoarvot keskittyvät toisaalta Maarian altaan rannoille ja toisaalta Jäkärilän taajaman eteläpuoleiseen metsään.

Maarian altaan ylittävän sillan itäpäässä on sekametsää, jonka pensaskerroksen lajistoon kuuluvat pähkinäpensas ja taikinamarja. Kohde ei kuitenkaan ole luonnonsuojelulain 29 § mukainen suojeltava luontotyyppi, koska pähkinäpensaat kasvavat hajallaan varsin laajalla alueella. Pähkinäpensasesiintymä tuo vaihtelua kivikauden polulle, samoin tammiesiintymä, joka sijaitsee aluetta halkovan metsäautotien varrella.

Etelämpänä Maarian altaasta kohoavan Korkiakallion rinteessä sijaitsee pähkinälehto, joka suunnittelualueen ainoana kohteena täyttää luonnonsuojelulain mukaisen suojeltavan luontotyypin kriteerit. Paikalla kasvaa noin 40 yli 2-metristä pähkinäpensasta. Aluskasvillisuuteen kuuluu kuivan rinnelehdon lajistoa.

Maarian altaan itäranta on altaan pohjoisosissa metsäistä. Rannat ovat monin paikoin jyrkkiä ja jopa alttiita maanvyörymille. Rantametsissä on pienialaisia kuivaksi lehdoksi luokiteltavia kohteita.

3.6.2. Niityt ja kedot

Maarian altaan töyräät ovat suunnittelualueen pohjoisosissa korkeat, ja niillä kasvaa paikoitellen niittymäistä kasvillisuutta. Ahteiden ketokasvillisuus on taantunut heinittymisen myötä, mutta yksi huomion arvoisen ketokohde on vielä jäljellä. Se on noteerattu julkaisussa *Luonnon monimuotoisuus Turussa* nimellä *Paimalan keto*. Ketoalue liittyy *Metsät*-kappaleeseen mainittuun pähkinäpensasesiintymään.

Altaan eteläosissa rannat ovat alavia ja peltojen ympäröimiä. Vesialuetta reunustaa vesiensuojelullisista syistä perustettu viljelemätön suojavyöhyke. Vyöhykkeen lajisto ei ole erityistä.

3.6.3. Liito-orava

Liito-orava suosii varttuneita kuusikoita, jotka tarjoavat kolohaapoja pesäpaikoiksi ja lehtipuita ruokailupuiksi. Tällaisia metsiä löytyy myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta.

Turun puolella ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella on yksi asuttu liito-oravan elinpiiri, joka sijaitsee Maarian uimapaikan koillispuolella. Alueella on kuusikoiden lisäksi entiselle pellolle kasvanutta lehtipuustoa, joka soveltuu hyvin liito-oravan ruokailumetsäksi. Liedon puolelta tunnetaan kaksi moottoritien tuntumassa sijaitsevaa liito-oravareviiriä.

Jäkärälän eteläpuolella radan varressa sijainnut vanha elinpiiri on sen sijaan autioitunut. Liito-oravan elinympäristöksi soveltuvaa metsää on

< Maarian altaan keski- ja pohjoisosissa rannat ovat voimakaspiirteisiä ja pitkälti metsäisiä.

> Eteläpäättä hallitsevat laajat, alavat pellot ja niityt, joille kerääntyy lintuja muuttoaikaan.

paikoitellen muuallakin Maarian altaan itäpuolisissa metsissä, mutta selvitysten aikaan merkkejä liito-oravista ei muualla ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella havaittu. On kuitenkin muistettava, että liito-oravien reviirit eivät välttämättä ole pysyviä: eläin voi ottaa käyttöönsä uuden alueen, ja toisaalta asutut reviirit voivat autioitua.

3.6.4. Linnusto

Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueelta tehdystä luontoselvityksestä ilmenee, että huomion arvoinen linnusto keskittyy Maarian altaan itäpuolisiin metsiin ja siellä erityisesti Jäkärän eteläpuoliselle alueelle. Uhanalaisista tai vähälukuisista lintulajeista altaan itäpuolen metsissä tavattiin mm. pyitä, palokärkiä, harmaapäätikkoja, käkiä, käenpiika, til-talpteja, kanahaukkoja ja lehtopöllö. Näiden lajien elinympäristöt vaihtelevat: esim. pyy suosii kosteita kuusikoita, kun taas harmaapäätikat viihtyvät jalopuulehdoissa ja kulttuuriympäristöissä.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella ei ole erityisen vanhaa metsää, mutta paikoin löytyy kuitenkin varttuneita metsäkuvioita, joissa pesii joitakin vanhan metsän lintulajeja, kuten hömötiaisia ja puukiipijöitä sekä tikkoja. Varttunutta metsää on erityisesti radan eteläpuolella Jäkärän tuntumassa. Alue kuuluu kuitenkin sijaintinsa takia osayleiskaavan keskeisimpiin rakentamisalueisiin, joten vanhan metsän lajisto joutunee väistymään.

Uhanalaisia tai vähälukuisia kulttuuriympäristöjen lintuja, joita Maarian altaan ja Paattistenjoen rannoilla luontoselvityksen aikaan tavattiin, ovat pikkulepinkäinen, pensastasku ja kottarainen.

Maarian allas on merkittävä kahlaajien muuttoaikainen levähdyspaikka. Tuolloin niitä ja myös muita muuttavia lintuja tavataan suurin joukoin altaan eteläpään rantaniityillä ja pelloilla.

3.7. Kulttuurihistorialliset arvot

3.7.1. Kiinteät muinaisjäännökset

Kiinteät muinaisjäännökset keskittyvät Turussa ja Liedossa voimakkaasti jokilaaksoihin. Näin ollen myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta tunnetaan lukuisia muinaismuistoja.

Kivikautisia muinaisjäännöksiä on Turussa löydetty varsinkin Maariasta. Niitä tavataan alueilta, jotka kivikaudella merenpinnan ollessa nykyistä paljon korkeammalla sijaitsivat lämpimiin ilmansuuntiin viettävillä, usein hiekkaisilla rannoilla. Tällaisia paikkoja on Maarian altaan

itäpuolella nykyisen uimapaikan ympäristössä. Nämä asuinpaikat kuuluivat ensimmäisiin asuttuihin paikkoihin nykyisen Turun alueella, koska ne korkeina kohoumina paljastuivat varhain veden alta.

Uimapaikan maasto on soranoton ja paikalla toimineen tiilitehtaan jäljiltä rajusti ihmisen muokkaamaa. Muinaisjäännöksiä alueella on voinut olla nykyisin tunnettujen lisäksi muitakin, mutta ne ovat voineet tuhoutua soranotossa. Kivikautiset kiinteät muinaisjäännökset ovat yleensä maanalaisia asuinpaikka- ja kulttuurikerrostumia.

Em. kivikautisilta asuinpaikoilta on löydetty runsaasti tietäntyyppistä kampakeramiikkaa. Löydöt ovat olleet niin huomattavia, että niiden perusteella tämä kampakeramiikkatyyppi on nimetty Jäkärälän keramiikaksi.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen rautakautiset muinaisjäännökset sijaitsevat Aurajokilaaksossa sekä Maarian altaan sillan tuntumassa. Heti kohdealueen ulkopuolella Vähäjokilaaksossa on myös useita muinaismuistokohteita. Kohdealueelta tunnetaan asuinpaikka- ja kalmistoalueita sekä kuppikiviä. Näistä kuppikivet ovat maanpäällisiä muinaisjäännöksiä.

Rautakautiset asuinpaikat, kalmistot ja kuppikivet sijaitsevat tyypillisesti – niin myös tällä alueella – peltojen ympäröiminä kalliokumpareilla, metsäsaarekkeissa tai metsänreunoissa. Monessa tapauksessa tällaiset paikat ovat nykyisinkin asuttuja.

Sekä silmin nähtävät että maanalaiset kiinteät muinaisjäännökset tuovat alueelle historiallista syvyyttä. Niitä kannattaakin hyödyntää ulkoilureitistön etappeina, kuten on tehtykin toteutettaessa alueella kivikauden poluksi kutsuttua ulkoilureittiä.

Muinaisjäännökset ovat muinaismuistolailla rauhoitettuja ja tuovat näin omat rajoituksensa ulkoilureittien linjaamiseen ja rakentamiseen. Periaatteena voidaan pitää, että olemassa olevia polkuja saa käyttää, viitoittaa ja osoittaa ulkoilureittisuunnitelmassa, vaikka ne kulkisivatkin muinaismuistoalueen halki.

Vanhalinnan linnavuori kohoaa jyhkeänä Aurajokilaakson ikivanhassa kulttuurimaisemassa. Muinaislinna ei sijaitse ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella mutta näkyy komeasti Haagan suunnalta.

Sen sijaan rakennettavia ulkoilureittejä ei saa linjata muinaismuistoalueiden yli. Jos rakennettuja ulkoilureittejä, ratsastusreittejä tai reitistön etappeihin liittyviä rakenteita on tarkoitus toteuttaa muinaisjäännösten läheisyyteen, museokeskukseen on oltava etukäteen yhteydessä. Samoin on toimittava, jos rakennusvaiheesta maasta paljastuu jotain poikkeuksellista, kuten hiiltä tai saviastian palasia. Muinaisjäännöksiä voi aina löytyä sieltäkin, mistä niitä ei tunneta.

Aiemmin tuntematon muinaisjäännös paljastui kesällä 2009 Kukonmäestä Maarian altaan sillan tuntumasta, kun virkistyskäyttöhankkeen parissa talkoilleet asukkaat kutsuivat paikalle Heljä Brusilan Turun museokeskuksesta. Tutkija tunnisti kohteen kivikautiseksi muinaislähteeksi. Muinaismuiston paikka on osoitettu likimääräisesti ulkoilureittisuunnitelmassa.

3.7.2. Kulttuurimaisemat

Aurajokilaaksossa yhdistyvät moninaiset kulttuurihistorialliset arvot. Se on yksi maamme valtakunnallisesti merkittävistä kulttuurihistoriallisista ympäristöistä. Ne määriteltiin museoviraston ja ympäristöministeriön julkaisussa *Rakennettu kulttuuriympäristö* (1993).

Aurajokilaakso kuuluu myös valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin, jotka perustuvat valtioneuvoston päätökseen (1995). Päätös pohjautuu ympäristöministeriön julkaisuun *Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö II*.

Em. arvoalueiden rajaukset käsittävät suureksi osaksi samoja alueita mutteivät ole yhteneväiset. Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueella vähintään jompikumpi rajauksista kattaa keskeisimmät Aurajokilaakson viljelymaisemat sekä Hagan kartanomiljöön ympäröivine metsäselänteineen.

Aurajokilaaksossa on havaittavissa merkkejä ihmistoiminnasta jo noin 7000 vuoden takaa. Jokilaakson kulttuurimaisema sai nykyisenlaisen hahmonsä keskiajalla viljelyn tehostuessa. Keskiajan maataloudessa niityillä oli tärkeä rooli, ja niittyä saattoikin olla jopa kaksi kertaa peltojen määrä. Niittyjen suuri määrä myös näkyy 1700-1800-lukujen vaihteen kuninkaankartastossa. Kuitenkin tuolloin Aurajokilaakso ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella oli jo lähes kokonaan peltoviljelyssä.

Aurajokilaakson vanha asutus sijoittuu metsäsaarekkeille ja selänteiden reunoille. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella sijaitsee useita kulttuurihistoriallisesti merkittäviä maalaistaloja pihapiireineen. Kartanokulttuuria edustaa Turun puolella sijaitseva Hagan kartano puistomaisine ympäristöineen.

Maariasta on tehty maisemahistorian selvitys, joka ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen ja sen ympäristön osalta pohjautuu 1760-1860-luvuilta peräisin oleviin karttoihin. Vanhat kartat tarjoavat hyvän lähtökohdan tutkia maiseman ja maankäytön muutoksia ja sen myötä arvottaa kulttuurimaisemia. Kartoissa erottuvat pellot, niityt ja hakamaat, talojen tontit ja kulkuväylät.

Maarian asutus painottui vuosisatojen ajan Paattistenjoen/Vähäjoen laaksoon. Vanhat kantatilat sijaitsivat peltojen ympäröiminä jokilaaksoissa. Aivan jokivarressa oli niittyä. Maarian altaan ympäristön vanhimmat pellot sijaitsevat altaan etelä- ja keskiosan ympärillä sekä Jäkärän taajaman länsipuolella. Pitkään viljelyssä olleita peltoja jäi myös veden alle, kun Maarian allas vuonna 1980 rakennettiin.

1780-luvulta peräisin olevasta kartasta voidaan nähdä, että joen itäpuolella levittäytyi tuolloin laaja metsäalue. Sen keskellä oli muutama pieni niitty, jotka nykyisessä maisemassa erottuvat Karhunojan tilaa ympäröivinä peltoina. Tastonkulma oli tuolloin vielä metsäistä: nykyisin hevoslaitumina toimivat peltokuviot on raivattu enimmäkseen myöhemmin.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealuetta halkova, nykyään Vanhaksi Tampereentiksi kutsuttu reitti on historiallinen maantie, joka muodostui viimeistään myöhäiskeskiajalla merkittäväksi Satakunnan ja Varsinais-Suomen yhdistieksi. Tie sai alkunsa Turun Suurtorilta ja kulki sieltä Maarian kirkon ja pappilan välistä Ilmarisiin ja sieltä Liedon, Auran ja Pöytyän kautta aina Oripäähän asti. Tien linjaus on säilynyt kaupunkialueen ulkopuolella lähestulkoon alkuperäisenä.

3.8. Maisemalliset arvot

Maisemalliset arvot keskittyvät ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella Aurajokilaaksoon sekä Maarian altaan tuntumaan.

Aurajokilaakso on yksi valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (ks. edellinen kappale). Se valittiin myös v. 1992 yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Kansallismaisemista ei ole tehty rajausta.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella Aurajokilaakso on säilynyt varsin sopusointuisena viljelymaisemana, jota kalliokumpareille ja mäenrinteille rakentunut vanha asutus rikastuttaa. Maisema avautuu komeimmin suunnittelualan ulkopuolelle sijoittuvalla Vanhalinnan linnavuorelta.

Kuitenkin myös joitakin maisemahäiriöitä on kulttuuriympäristöön nousut. Häiritsevimpiä tekijöitä Vanhalinnalta avautuvassa maisemassa ovat Haagantien varren kasvihuone sekä Vanhan Tampereentien varren teollisuusrakennukset sekä avointa maisemaa halkova voimalinja. Vastaavanlaisia maisemahäiriöitä ei saisi alueelle tulla lisää.

Maarian vanhin peltoviljely ja talonpoikaisasutus keskittyivät Paattistenjoen ja Vähäjoen laaksoihin. Maisemaa luonnehtivat nykyisinkin pellot ja jyrkät jokiahteet sekä kalliokumpareille ja metsäsaarekeisiin sijoittuvat pihapiirit. Kuvassa Paattistenjoen vartta Jäkärän länsipuolella.

Talousmetsä ei aina houkuta virkistäytymään. Laajat hakkuut ja taimikot tekevät Maarian altaan itäpuolisista metsistä myös vaikeakulkuisia. Kuva ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta.

Haagantien tai Vanhan Tampereentien tuntumaan sijoittuvat toiminnot näkyvät maisemassa kauas. Esim. Haagantien asutus ja ravirata näkyvät selvästi Vanhalinnan laelta katseltaessa. Siksi mitä tahansa toimintaa kyseiselle alueelle sijoitettaessa on huomioitava Aurajokilaakson maisema-alueen läheisyys.

Erityisiä maisemallisia arvoja löytyy myös Maarian altaan ympäristöstä. Altaan pohjoisosien maisema on pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Allasta rajaavat jyrkät niittymäiset ahteet ja sankkaa metsää kasvavat rannat. Eteläisellä osuudella rannat ovat varsin alavia, peltoja on paljon ja talot sijaitsevat metsäsaarekkeissa.

Altaan rantamaisemat ovat enimmäkseen sopusointuisia, vaikka itse allas on alueella uudehko elementti. Altaan rantaviiva havainnollistaa hyvin rantaviivaa kivi- ja pronssikauden vaihteessa. Altaan länsipuolen kasvihuoneet ovat maisemassa varsin hallitsevia.

3.9. Maanomistus

Alue on suureksi osaksi yksityisessä omistuksessa. Turun kaupunki omistaa alueita mm. Jäkärlän eteläpuolella, Maarian altaan eteläpuolella ja raviradan ympäristössä. Liedon kunta omistaa alueita Ilmaristen taajaman pohjoispuolella sekä Rauhakylässä.

3.10. Nykyinen maankäyttö

3.10.1. Maa- ja metsätalous

Suunnittelualue on lähes kokonaan asemakaavoittamaton. Alueen eteläosat ovat enimmäkseen maatalouskäytössä; pohjoisosat ovat enimmäkseen talousmetsää. Metsissä on tehty laajoja hakkuita, ja maisemaa hallitsevatkin monin paikoin hakkuuaukeat ja taimikot. Osa alueista on vesakoitunut niin pahoin, että kulkeminen polkujen ulkopuolella on vaikeaa. Myös hakkuutähteet ja harvennuksissa kaadetut rangat tekevät metsissä liikkumisesta hankalaa.

3.10.2. Ravitoiminta

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella toimii parikymmentä tallia, joista useimmat ovat ravitalleja ja sijaitsevat Metsämäen raviradan ym-

päristössä. Ravirata on hyväksi koettu ja Suomessa huippuluokkaa. Raviradan ympäristössä sijaitsee myös mm. eläinklinikka.

Ravureiden valmentamista varten rakennettuja reittejä Hagan kartanon ympäristössä. Raviradan tuntumassa on ns. hiittisuora.

Varsinais-Suomen hevosmäärä on kasvussa. Metsämäkeen tullaan usein maaseudulta valmentamaan ravureita. Hevosten keskittäminen toisi mukanaan monia etuja: vähentäisi harjoittelupaikoille suuntautuvaa liikennettä, loisi edellytyksiä yritystoiminnalle, helpottaisi lannan käsittelyä jne. Siksi Metsämäen raviradan toiminnasta vastaava Turun Hippos ry haluaisi kehittää Metsämäen alueesta monipuolisen hevosurheilukeskuksen.

3.10.3. Asuminen

Asumista suunnittelualueella on varsinkin Vanhan Tampereentien tuntumassa, Karjalaiskylässä ja Tastonkulmassa Tastontien varrella.

3.10.4. Vesihuolto

Paattistenjokeen Ävikin kohdalle rakennettiin jokilaakson poikki maapato vuonna 1980, jolloin muodostui Maarian allas Turun varavesilähteeksi. Allas syvenee patoa kohden ja on syvimmillään n. 10 m. Pinta-alaa on n. 70 ha. Raakavesi johdetaan padon itäpuolella olevalta pumppaamolta putkessa Halisten vesilaitokselle. Turun vesilaitos huolehtii altaan säännöstelystä juoksuttamalla tulvavettä padon alapuolelle kalliotunnelia myöten.

Raakavesialtaalle on vesioikeuden päätöksellä annettu erityisiä suoja-alue määräyksiä. Jotkut määräyksistä koskevat alueen lähisuojavyöhykettä, jotkut kaukosuojavyöhykettä ja jotkut koko Maarian altaan valuma-alueetta. Virkistyskäyttöön vaikuttavia määräyksiä on muutamia: lähisuoja-alueella polttomoottorilla varustettujen moottoriveneiden

käyttö on kielletty, samoin rakentaminen 100 m lähemmäs rantaa saunoja lukuun ottamatta.

Allasta on vuoden 2004 jälkeen käytetty aikaisempaa vähemmän vedenhankintaan.

3.11. Virkistyskäyttöön vaikuttavia osayleiskaavan tavoitteita

3.11.1. Tavoitteiden yhteensovittaminen

Kun ulkoilureittisuunnitelmaa on valmisteltu osayleiskaavan rinnalla, kumpikin suunnitelmista on vaikuttanut toistensa muotoutumiseen.

Osayleiskaavan päälinjat, kuten uusia asuinalueita koskevat tavoitteet, toimivat ulkoilureittisuunnittelun reunaehtoina. Asuinalueiden, tielinjausten jne. yksityiskohtaista sijaintia voitiin suunnittelun aikana kuitenkin muuttaa, jotta esim. viheryhteydet saatiin säilymään ja reittien jatkuvuus pystyttiin turvaamaan. Osayleiskaavassa voitiin huomioida virkistyskäytön tarpeet paremmin, kuin jos ulkoilureittejä ei olisi mietitty näin yksityiskohtaisesti jo tässä vaiheessa. Samoin hevosurheilun tarpeet oli mahdollista ottaa huomioon molemmissa suunnitelmissa.

3.11.2. Asuminen

Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan päätavoitteena on osoittaa sekä Turun että Liedon puolelle uusia pientalovaltaisia asuinalueita, jotka tukeutuisivat pohjoisessa Jäkärän taajaman ja etelässä Ilmaristen taajaman palveluihin. Osayleiskaavassa esitetyt uudet asuinalueet sijoituvat ensisijaisesti olemassa olevien taajamien sekä Vanhan Tampe-reentien tuntumaan. Kauemmas nykyisestä asutuksesta on osoitettu toissijaisia asuinalueita.

Nämä uudet asuinalueet supistavat väistämättä virkistykseen käytettyjä alueita Maarian altaan itäpuolella. Alueiden vähenemistä voidaan kompensoida parantamalla virkistyskäyttöön jäävien alueiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja virkistyspalvelutarjontaa.

Uusi asutus tuo myös lisää virkistyskäyttöä alueelle. Tästäkin syystä ulkoilumahdollisuuksien kehittäminen on tärkeää. Väestöpohjan lisääntyminen tuo perusteita investoida alueen ulkoiluhankkeisiin.

Hevosurheilu on kohdealueen voimavara. Hevoset hoitavat maisemaa, tuovat kiinnostavuutta viheralueille ja tarjoavat harrastusmahdollisuuksia alueen asukkaille.

3.11.3. Virkistys

Osayleiskaavaa valmisteltaessa on pyritty säilyttämään Maarian altaan rannat sekä sen itäpuolen keskeinen metsäkokonaisuus viheralueena. Rakentamista ei ole osoitettu kivikauden polun rajaaman alueen sisäpuolelle.

Viheryhteydet on pyritty säilyttämään niin leveinä, että luonteva siirtyminen viheralueelta toiselle tavallisesti metsäisessä ympäristössä on mahdollista.

3.11.4. Suojelu

Suojeltavia arvoja osayleiskaava-alueella ovat erilaiset luontokohteet, muinaisjäännökset ja arvokkaat avoimet kulttuurimaisemat. Luontoarvot ja muinaismuistot ovat ohjanneet asumiseen varattavia alueita kauemmas Maarian altaasta. Maarian uimapaikan tuntumaan on suojelullisista syistä muodostunut virkistys- ja suojelukäyttöön osoitettava kokonaisuus, jolla onkin hyvät edellytykset muodostua monipuoliseksi ulkoilualueeksi.

Kaava-alueen eteläosissa maisemansuojelullinen näkökulma on ollut keskeinen. Valtakunnallisesti arvokas Aurajokilaakson maisema-alue on itsestään selvä vaalittava kohde, mutta Aurajokilaakso on laajemminkin maisemallisesti arvokasta peltoaluetta. Avoimina säilytettäviä peltoalueita löytyy myös Maarian altaan ympäriltä. Uutta asumista ei näihin avoimiin viljelymaisemiin ole syytä osoittaa, mutta hevosten pitoon alueet voivat soveltua, kunhan hevostalouteen liittyvä talli- ja maneesirakentaminen sijoitetaan olemassa olevaan rakentamiseen tukeutuen metsäsaarekkeisiin tai niiden tuntumaan.

3.11.5. Hevosurheilu

Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan samoin kuin ulkoilureittisuunnitelman valmistelutyöhön tuli yksi näkökulma lisää, kun Turun Hippos ry lähestyi kaavoittajia. Järjestö haluaisi kehittää Metsämäen raviradan ympäristöstä nykyistäkin merkittävämmän hevosurheilukeskuksen, joka ulottuisi molempien kuntien puolelle. Alueelle haluttaisiin sekä raviurheilu- että ratsastustoimintoja sekä hevosurheiluun liittyvää yrittäjätoimintaa. Näitä tarpeita on syytä huomioida Maaria-Ilmaristen

osayleiskaavassa. Tarvittava ravi- ja ratsastusreitistö kannattaa osoittaa ulkoilureittisuunnitelmassa.

Turussa ravi- ja ratsastustoiminnalla on pitkät perinteet, ja Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan alue soveltuu hyvin hevosurheilun kehittämiseksi. Metsämäen ravirata ympäristöineen on hyväksi koettu ja Suomesa huippuluokkaa. Merkittäviä puutteita muihin raviratoihin verrattuna ei ole. Hevosmäärän lisääminen on kuitenkin nykyisin vaikeaa, koska tilaa uusille talleille ei ole. Vastaavasti muualla Varsinais-Suomessa sijaitsevien tallien lähellä ei ole välttämättä teitä, joilla hevosia saisi ajaa, joten Metsämäkeen tullaan paljon maaseudulta valmentamaan hevosia.

Varsinais-Suomi on hevosalouden osalta Suomen nopeimmin kehittyvää aluetta (alueelle tuodaan / syntyy eniten hevosia). Varsinais-Suomen hevosaloutta olisi hyvä keskittää yhteen paikkaan. Se vähentäisi harjoittelupaikoille suuntautuvaa liikennettä, loisi edellytyksiä yritystoiminnalle, helpottaisi lannan käsittelyä jne. Metsämäen logistinen sijainti on hyvä (mm. lähellä lentokenttää ja Ohitustietä). Hevosurheilukeskus olisi Turulle vetovoimatekijä ja loisi kaupungille myönteistä imagoa.

Myös ratsastustoiminta sopii alueelle hyvin, vaikka lisääntyvä asutus asettaakin haasteita hevostoiminnalle. Ratsastusmahdollisuuksien säilyttäminen ja kehittäminen toisi harrastusmahdollisuuksia alueen asukkaille ikään katsomatta. Lähimmät ratsastuskoulut sijaitsevat yli 10 km päässä, ja tiiviisti rakennetulla kaupunkialueella ratsastuskoulut ovat joutuneet varsin ahtaalle. Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueella edellytykset maastoratsastukselle ovat vielä tulevaisuudessakin olemassa, kunhan vain ratsastus huomioidaan osayleiskaavassa. Ratsutallien säilymisen edellytys rakentamisen lisääntyessä on, että ratsastusreittejä osoitetaan osayleiskaavassa ja/tai ulkoilureittisuunnitelmassa.

Ravi- ja ratsastustoiminta kannattaisi sijoittaa erilleen, ravitoiminta raviradan tuntumaan ja ratsastustoiminta Haagantien itäpuolelle. Hevosurheilukeskus sijoittuisi Vanhan Tampereentien eteläpuolelle, mutta myös tien eteläpuolella toimivien tallien toiminnan jatkuminen on syytä turvata.

Metsämäen raviradan ympäristöön kannataisi keskittää monenlaisia hevosiin liittyvää toimintaa.

4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA-ILMARISISSA

4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelu aloitettiin Turun ympäristö- ja kaa-voitusviraston yleiskaavatoimistossa syksyllä 2008. Kimmokkeena toimi Maarian Mahdin majalla elokuussa 2008 pidetty yleisötilaisuus, joka käsitteli Maarian altaan virkistyskäytön kehittämistä. Tilaisuuden oli järjestänyt asiasta kiinnostunut työryhmä yhdessä aluekumppanuiden kanssa. Työryhmän aktiivit perustivat keväällä 2009 Maarian Allas ry:n.

Turun ja Liedon yhteinen Maaria-Ilmaristen osayleiskaava oli tullut vireille vuonna 2007. Osayleiskaavan päätavoitteena oli asumisen lisääminen Jäkärän ja Ilmaristen tuntumassa. Myös virkistyskäytön kehittämiseen oli syytä paneutua hyvin. Yleisötilaisuudessa ideoidun perusteella ulkoilureittien suunnittelu päätettiin kytkeä osayleiskaavatyöhön siten, että laadittaisiin ulkoilulain mukainen ulkoilureittisuunnitelma.

Suunnitelman vireille tulosta tiedotettiin paikallisissa lehdissä sekä internetissä. Aloituskokous viranomaisille ja järjestöjen edustajille pidettiin 28.10.2008. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkamisesta kerrottiin yleisötilaisuuksissa 19. ja 20.11.2008.

4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Marraskuussa 2008 laadittiin ulkoilureittisuunnitelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma, joka lähetettiin tiedoksi Turun ympäristö- ja kaa-voituslautakunnalle ja Liedon kaa-voituslautakunnalle.

4.3. Lähtötietojen keruu

Lähtötietoja suunnittelun pohjaksi on saatu maastokäynneillä ja tutustumalla karttoihin ja aiemmin valmistuneeseen aineistoon, mm. Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan perusselvityksiin (Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy 2008). Alue on ollut valmistelijalle tuttu myös Turun viherverkkosuunnitelman (Vesanto 2008) laatimisen ajoilta.

Virkistyskäytön nykytilaa, esteitä, mahdollisuuksia jne. selvittäessä tärkeässä roolissa ovat olleet eri ihmisryhmille suunnatut asukastyöpajat. Paljon tietoa antaneista pajoista kerrotaan enemmän kohdassa 6.4 *Työpajat*. Asukkaiden näkemyksiä on kerätty myös kyselyn avulla, johon ovat voineet vastata kaikki halukkaat. Kyselystä ja sen tuloksista kerrotaan enemmän kohdassa 6.5. *Kysely*.

Kesän 2009 aikana valmistui Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaan liittyvä lopputyö, jonka teki Riikka Mäenpää Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelmasta (Mäenpää 2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu* –nimisessä työssä käsiteltiin varsinkin kokemuksia ulkoilureittisuunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta eri paikkakunnilla.

Työ valotti mm. kysymyksiä, ketkä ulkoilureittisuunnitelmia ovat laatineet ja mistä syistä, millaisin menettelyin reittejä on perustettu ja miten esim. maanomistajat ovat menettelytapoihin suhtautuneet. Työhön koottiin tietoa siitä, mitkä menettelyt ovat osoittautuneet hyväksi ja mitkä asiat on prosessissa koettu ongelmallisiksi.

4.4. Suunnittelu

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on keskusteltu ja neuvoteltu Turun kaupungin ja Liedon kunnan eri toimialojen edustajien, maanomistajien, alueella toimivien järjestöjen ja alueen asukkaiden kanssa.

Työn aikana on kokoontunut työryhmä, johon kuuluvat seuraavat jäsenet:

Heli Aarnisalo	Turun kaupunki, aluekumppanuus
Olavi Ahola	Turun kaupunki, ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto
Mia Eriksson	Turun kaupunki, aluekumppanuus
Jani Eteläkoski	Turun kaupunki, ympäristö- ja kaavoitusvirasto, asemakaavatoimisto
Kristina Karppi	Turun kaupunki, liikuntapalvelukeskus
Anna-Kaisa Kaukola	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Sinikka Kauko-Vainio	Aurajokisäätiö
Lauri Laine	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Juha Mäki	Liedon kunta, kaavoitus
Mika Närvi	Liedon kunta, liikuntapalvelut
Pertti Perko	Turun kaupunki, liikuntapalvelukeskus
Irma Rytkölä	Turun kaupunki, ympäristö- ja kaavoitusvirasto, suunnittelutoimisto
Jaana Solasvuo	Turun kaupunki, ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto
Ilkka Uusi-Uola	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Tuuli Vesanto	Turun kaupunki, ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto

4.5. Ulkoilureittisuunnitelmaluonnos

Ulkoilulaissa ulkoilureittisuunnitelman valmistelu- ja vahvistamisprosessia ei määritellä kovinkaan yksityiskohtaisesti. Laissa ei mainita sanoja *luonnos* tai *ehdotus*. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmasta halutaan kuitenkin laatia ensin luonnos ja sen jälkeen ehdotus ja menetellä päätöksenteon suhteen samaan tapaan kuin osayleiskaavaprosessissa.

Ulkoilulain mukaan ulkoilureittisuunnitelma on pidettävä nähtävillä ainoastaan 14 päivän ajan ennen sen vahvistamista. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma halutaan kuitenkin viedä nähtäville kuten osayleiskaava, ts. sekä luonnos- että ehdotusvaiheessa ja kummallakin kerralla 30 päivän ajaksi.

Em. ratkaisuihin päädyttiin, koska Maaria-Ilmaristen osayleiskaavaa ja ulkoilureittisuunnitelmaa valmistellaan rinnakkain ja ne viedään nähtäville ja vahvistettaviksi samaan aikaan. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaluonnoksen suhteen menetellään näin ollen seuraavasti:

Kerättyjen pohjatietojen, saatujen mielipiteiden ja käytyjen neuvotte-lujen pohjalta on valmisteltu ulkoilureittisuunnitelmaluonnos, joka viedään käsittelyyn molempiin kuntiin.

Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoituslautakunta ja kunnanhallitus käsittelevät ulkoilureittisuunnitelmaluonnoksen. Ulkoilureittisuunnitelmaluonnos asetetaan nähtäville 30 vuorokauden ajaksi.

Osalliset ja muut kuntalaiset voivat esittää mielipiteen kirjallisesti Turun yleiskaavatoimistolle ja Liedon kaavoitustoimelle. Luonnoksesta pyydetään lausunnot yhteisöosallisilta ja viranomaistahoilta.

4.6. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus

Turun yleiskaavatoimisto yhdessä Liedon kaavoitustoimen kanssa valmistelee ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen selostuksineen hyväksytyn luonnoksen, saatujen mielipiteiden ja lausuntojen sekä käytyjen neuvotteluiden pohjalta.

Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunta sekä kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoituslautakunta sekä kunnanhallitus käsittelevät ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen.

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus asetetaan julkisesti nähtäville 30 päivän ajaksi.

Kuntalaiset ja osalliset voivat jättää kirjallisen muistutuksen 30 päivän kuluessa suunnitelman nähtävänä olon päättymisestä lukien. Muistutukset toimitetaan Turun ympäristö- ja kaavoitusvirastoon tai Liedon kunnanhallitukselle. Ehdotuksesta pyydetään lausunnot yhteisöosailta ja viranomaistahoilta.

4.7. Ulkoilureittisuunnitelman hyväksyminen

Turun kaupunginvaltuusto ja Liedon kunnanvaltuusto hyväksyvät ulkoilureittisuunnitelman. Päätös lähetetään samoille tahoille kuin päätös osayleiskaavan hyväksymisestä. Päätöksestä on mahdollisuus tehdä valitus 30 pv kuluessa Turun hallinto-oikeuteen.

5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMISEN VAIHEET MAARIA-ILMARISSA

5.1. Sopimukset maanomistajien kanssa

Ulkoilureittisuunnitelman toteuttaminen alkaa Turun kaupungin ja Liedon kunnan neuvotteluilla maanomistajien kanssa. Maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä vahingoista ja haitoista maksetaan korvaus maanomistajalle. Neuvotteluissa maanomistajien kanssa sovitaan mm. maksettavista korvauksista sekä reittien ja niihin liittyvien rakennelmien ja toimintojen yksityiskohtaisesta sijoittumisesta maastoon. Sen jälkeen pidetään ulkoilureittitoimitus.

5.2. Ulkoilureittitoimitus

Kun ulkoilureittisuunnitelma on vahvistettu lainvoimaisella päätöksellä, kunnan on vuoden kuluessa haettava määräystä ulkoilureittitoimitukseen kirjallisesti maanmittauspiirin maanmittausoimistolta. Ulkoilureittitoimituksen suorittaa maanmittausinsinööri.

Ulkoilureittitoimituksessa määritellään ulkoilureittisuunnitelman perusteella alueen rajat, laaditaan alueesta kartta ja selitelmä sekä merkitään tarvittaessa ulkoilureitin kulku ja rajat maastoon.

Jos maanomistajan kanssa ei ole päästy sopimukseen korvaussummasta, ulkoilureittitoimituksessa maanmittauslaitos määrittelee korvausten määrän. Tällöinkin korvausmäärät ovat linjassa niiden summien kanssa, mihin edellä mainituissa vapaaehtoisissa sopimuksissa on päädytty.

Ulkoilureittitoimituksen käytöstä ja muista reittien toteuttamiskäytännöistä kerrotaan enemmän luvussa 8. *Reittien ja niihin liittyvien toimintojen toteuttaminen.*

5.3. Ulkoilureitin perustaminen

Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaukset on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa. Reitiltä saadaan tarvittaessa poistaa puita ja pensaita sekä muita reitin pitämistä haittaavia luonnonesteitä. Ulkoilureittitoimitus antaa oikeudet toteuttaa reittejä muttei velvoita niiden perustamiseen.

Jollei ulkoilureitti tai sen osa ole olosuhteiden muututtua enää tarpeen yleistä ulkoilutoimintaa varten, kunta voi omasta aloitteestaan tai maanomistajan hakemuksesta lakkauttaa ulkoilureitin tai sen osan.

6. OSALLISTUMINEN

6.1. Osalliset

Ulkoilureittisuunnitelman osallisia ovat mm. maanomistajat, asukkaat, alueen käyttäjät ja alueella toimivat järjestöt. Osallisia ovat alueen maanomistajat ja ne, joiden asumiseen, työntekoon ja muihin oloihin suunnitelma saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.

6.2. Tiedottaminen

Ilmoitus ulkoilureittisuunnitelman valmistelusta lähetettiin alustavan suunnittelualueen maanomistajille kirjeenä. Ilmoitukseen liitettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Ilmoitus ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma lähtivät postitse myös suunnittelualueella toimiville järjestöille, joita ulkoilureittisuunnitelma voi mahdollisesti koskea.

Suunnittelualueetta laajennettiin suunnittelun aikana. Tällöin ei kuitenkaan enää lähetetty kirjeitä laajennusalueen maanomistajille. Ulkoilureittisuunnitelmaa valmistellaan kuitenkin osayleiskaavan rinnalla samassa tahdissa, ja ulkoilureittisuunnitelman luonnos ja ehdotus laitetaan nähtäville osayleiskaavan tavoin. Tuolloin maanomistajat saavat tiedon ulkoilureittisuunnitelmasta, ellei tieto ole heitä aiemmin tavoittanut.

6.3. Alkuvaiheen yleisötilaisuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alkuvaiheessa Turun yleiskaavatoimisto piti yhdessä Liedon kaavoitustoimen ja Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy:n kanssa kaksi yleisötilaisuutta, joissa käsiteltiin sekä Maaria-Ilmaristen osayleiskaavahanketta että ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Tilaisuudet pidettiin Ilmaristen koululla 19.11.2008 ja Jäkärän koululla 20.11.2008, ja niihin osallistui konsultin lisäksi Turun kaupungin yleiskaavatoimiston ja Liedon kunnan kaavoituksen edustajia.

Ulkoilureittihanketta koskevien diaesitysten myötä kuulijoille kerrottiin, minne ulkoilureittisuunnitelmaa aletaan valmistella ja miksi, miten ulkoilureittisuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen etenee, miten hanke liittyy Maaria-Ilmaristen osayleiskaavaan, mitä vahvuuksia alueella on ja miten suunnitelman muotoutumiseen voi vaikuttaa. Esityksistä vastasivat Tuuli Vesanto ja Jaana Solasvuo.

6.4. Työpajat

6.4.1. Toteutus

Osallisuus ja osallistuminen ovat keskeinen osa ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Suunnittelun pohjaksi järjestettiin marras-joulukuussa 2008 työpajoja, joiden avulla kerättiin tietoa osallisten näkemyksistä, toiveista, tarpeista jne. Työpajoihin olivat tervetulleita alueen asukkaat, käyttäjät, maanomistajat ja muut kiinnostuneet. 15 pajassa kuultiin niin lapsia, nuoria, työikäisiä, kotiaitejä, senioreja, ratsastajia kuin eri järjes-

töjenkin edustajia. Työpajoista tiedotettiin samoin kuin yleisötilaisuuksista.

Pajat toteutettiin yhteistyössä Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijoiden kanssa. Turun yleiskaavatoimistosta pajiin osallistuivat Jaana Solasvuo ja Tuuli Vesanto, Liedon kaavoitustoimesta Juha Mäki. AMK:n opiskelijat koostivat pajojen tuloksista diaesityksiä.

6.4.2. Keskeisimmät tulokset

6.4.2.1. ESIKOULULAISET

Ilmaristen esikoululaiset ideoivat luontopolkua piirtämällä. Polkua ei sijoitettu kartalle. Jäkärän esikoululaisten tehtävänä oli ideoida Maarian uimapaikan ympäristöä. Aikuiset kirjasivat esikoululaisten ajatuksia kirjoittamalla selityksiä piirroksiin.

Esikoululaisten veikeissä piirroksissa esiintyneistä toiveista yleisimpiä olivat erilaiset leikkipaikat, juoksurata, labyrintti, lammet, lintutorni, majat, metsä ja kivet. Piirroksissa oli paljon luonnonelementtejä, kuten kasveja ja eläimiä. Yhtä lailla yleisesti toivottuja olivat niinkin arkiset asiat kuin penkit, WC:t ja roskikset.

Maarian uimapaikalle esikoululaiset suunnittelivat mm. laituria, hypypaikkoja, lauttaa, suihkua, saunaa, grillipaikkaa ja kioskia. Ideoitiin myös köysirataa, riippukeinuja, aurinkotuoleja ja lämmittelypaikkoja.

6.4.2.2. KOULULAISET

Myös Jäkärän kolmasluokkalaisten suunnittelivat Maarian uimapaikan ympäristöä ja Ilmaristen koulun kolmasluokkalaisten Maarian altaan ympäristöä piirtämällä valmiille pohjalle. Koulujen viides- ja kuudesluokkalaisten suunnittelivat elämyspolkua ja sen kyltitystä.

Myös kolmasluokkalaisten töissä yleisiä aiheita olivat erilaiset leikkipaikat, juoksurata ja labyrintti sekä kahvila, koirapuisto, leirintäalue, kalastuspaikka ja uimaranta.

Maarian uimapaikalla nähtäisiin mielellään laituri, vesiliukumäki, ponnahduslautoja, vuokraveneitä, kioski ja erilaisia leikkivälineitä. Lennokkaita ideoita edustivat esim. kelluva trampoliini ja erilaiset toiminnalliset radat, kuten kiipeily-, köysi-, temppu- ja seikkailuradat. Myös arkisempia asioita, kuten suihkuja, saunaa ja wc:tä toivottiin.

Esikoululaisten piirroksia luontopolusta.

vottiin myös, että autolla ajo rantahietkolle estettäisiin betoniporsain. Valvontakameroitakin kannatettiin.

Lähes kaikki pajaan osallistuneet nuoret olivat käyttäneet Maarian altaan itäpuolisia metsiä esim. hiihtämiseen, suunnistamiseen, patikointiin tai mopoiluun. Mopoilevat nuoret myönsivät saaneensa joskus valituksia ja toivoivat mopoiluun varattua aluetta. Rajakallio oli tuttu grillauspaikka, ja sitä haluttiinkin kehitettävän. Itse allas vesialueena ei ollut paljonkaan nuorten käytössä, eikä sitä koskevia toiveita juuri noussut esille.

6.4.2.4. TYÖIKÄISET JA JÄRJESTÖJEN EDUSTAJAT

Pajoissa tehtävänä oli pienryhmissä merkitä aluetta kuvaavalle kartalle esim. kauniita ja rumia paikkoja, muuta aluetta koskevaa tietoa, yhteystarpeita ja ehdotuksia uusiksi reiteiksi sekä muita alueen käyttöä koskevia toiveita.

Kauniina osallistujat pitivät mm. Maarian altaan rantoja, Rajavuorta, Käärmekalliota ja altaan pohjoisosan virtapaikkaa. Rumiksi koetaan vastaavasti kivikauden polun keskelle jäävät, suureksi osaksi hakatut alueet.

Marja- ja sienimetsiä merkittiin kartoille; samoin alueella harrastetaan metsästystä. Suunnistajat toivoivat metsien säilyvän laajoina. He suhtautuivat kriittisesti uusiin ulkoilureitteihin, jotka pirstoisivat suunnistusmaastoja.

Hiihtäjät kaipasivat 4-5 m leveitä latu-uria, jotta lumi pääsisi satamaan niille esteettä, jolloin hiihtokausi pitenisi. Tällaisten latu-urien olisi oltava purupohjaisia. Hiihtoreittejä toivottiin varsinkin Ilmaristen kuntoradalta Maarian altaalle ja kivikauden polun pohjoispuolelle, minne toivottiin hiihtokäyttöönkin soveltuvaa rengasmaista kuntorataa. Lyhyempiä latuja tarvitaan lasten ja ikäihmisten käyttöön esim. uimapaikan ympäristössä, mihin niitä on toteutettukin. Ilmaristen kuntorata on aktiivisessa hiihtokäytössä, ja altaalla hiihdetään aina kun mahdollista. Allasta käytetään myös mm. luisteluun, soutuveneilyyn, melontaan ja kalastukseen.

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimapaikka osoittautui pajoissa asukkaille hyvin tärkeäksi. Suosittu paikka kaipasi selvästi nykyistä parempaa hoitoa ja monipuolisempia toimintoja. Aivan samoin kuin esikoululaiset, kolmasluokkalaiset ja nuoret myös työikäiset esittivät uimapaikalle pukukoppeja, WC:itä, saunaa, grillipaikkaa ja roskiksia, kuten myös leikkipaikkaa, vesiliukumäkeä, lentopallokenttää ja oleskelupaikkaa. Eri-ikäisten toiveet olivat siten hämmästyttävän yhteneväisiä. Nuorison kaljoittelu rannalla häiritsi aikuisia, kuten myös osaa nuorista.

Uimapaikkaa ja hiekkakuoppaakin toivottiin laajennettavan ottamalla lisää hiekkaa entisen tiilitehtaan kohdalta. Toista uimapaikkaa toivottiin Maarian altaan pohjoispäähän kävelymatkan päähän Jäkärilästä.

Altaan itäpuolisissa metsissä kiertelevä kivikauden polku on toteutet-

Osallisille järjestetyt pajat antoivat suunniteluun paljon tietoa alueen historiasta, vahvuuksista, nykyisestä käytöstä ja virkistyskäyttötoiveista sekä hyvistä ja huonoista reittilinjauksista.

tu talkootyöllä. Reitti on suosittu, ja sitä käytetään paitsi kävelyyn ja lenkkeilyyn myös hiihtämiseen, pyöräilyyn ja ratsastukseen. Pyöräily ja ratsastus aiheuttavat polun liejuuntumista.

Kivikauden polkua pidettiin hyvänä ulkoilureitistön runkona. Polun toivottiin säilyvän rakentamattomana, mutta levhdyspaikat ja alueen menneisyyttä valottavat infotaulut olisivat tervetulleita. Maarian allasta seurailevia reittejä toivottiin. Toiveissa oli mm. kivikauden polulta etelään suuntautuva reitti, joka rantoja seurailleen ulottuisi altaan eteläpäähän asti. Reittejä ei kuitenkaan haluttu aivan rantaan ainakaan metsäisillä osuuksilla vaan kauemmas, jolloin rantavyöhyke jäisi nykyiselleen. Kivikauden polun pohjoispuolella olisi tarvetta kuntoradalle.

Sekä nykyisillä että uusilla ulkoilureiteillä kaivattaisiin selkeitä reitti-merkkejä samoin kuin infotauluja.

Pysäköintipaikkoja koskevia toiveita kirjattiin kartoille monia. Pysäköintiin käytetyt alueet ovat nykyisin riittämättömät mm. Maarian uimapaikalla ja kivikauden polun tuntumassa.

6.4.2.5. KOTIÄIDIT

Kotiäitien pajassa esille nousivat erityisesti etäisyyksiin ja liikenneturvallisuuteen liittyvät asiat. Kun ulkoilemaan lähdetään vaunujen ja kävelevien tai pyöräilevien lasten kanssa, virkistysalueiden olisi oltava lähellä. Esim. reitti tietä pitkin Jäkärlestä Maarian uimapaikalle tuntui monesta pitkältä.

Reittien olisi oltava turvallisia. Esim. Paimalantieltä välillä Jäkärle – Koskennurmi puuttuu kevyen liikenteen väylä, joten Koskennurmen kuntoradalle mennään autolla.

Kotiäidit toivoivat myös reittejä, joita pystyisi kulkemaan vaunujen tai rattaiden kanssa, sekä levähdyspaikkoja niiden varsille. Myös lasten lähiliikuntapaikkojen säilymisestä kannettiin huolta. Sellaisia ovat mm. Karhunojantien ja kivikauden polun välillä sijaitsevat suunnistusrastit.

6.4.2.6. SENIORIT

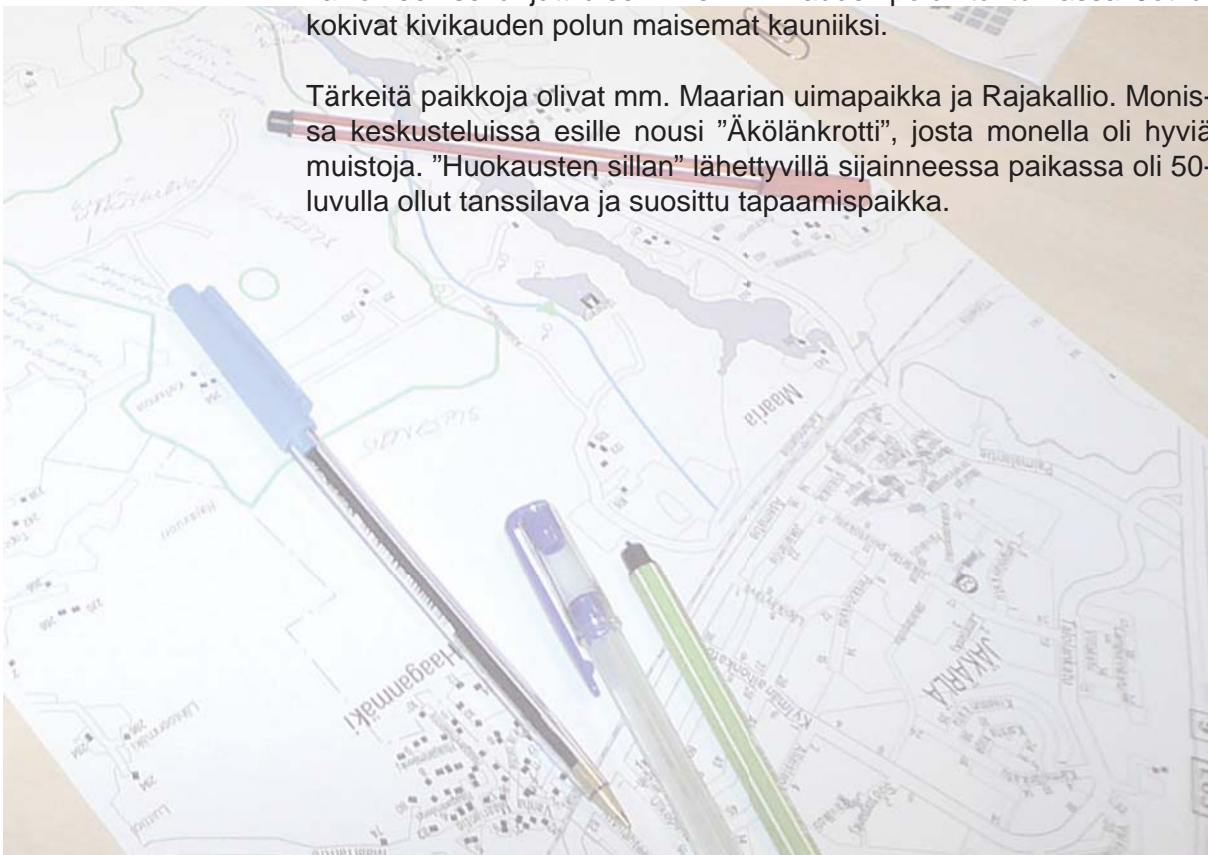
Kaksi pajaa oli suunnattu nimenomaan senioreille. Pajoissa käytettiin menetelmänä avointa keskustelua kartta apuvälineenä. Keskustelua ohjattiin ennalta mietittyjen kysymysten pohjalta, mutta keskustelun annettiin ajautua välillä myös sivupoluille, jolloin kuultiin tarinoita kohdealueen menneisyydestä puolenkin vuosisadan takaa. Muistelut toivat ajallista syvyyttä pajojen antiin.

Seniorien pajoissa korostuivat mm. etäisyyksiin ja esteettömyyteen liittyvät asiat. Osallistujat liikkuvat pitkälti katuja ja teitä pitkin kotinsa ympäristössä. Tärkeimmäksi ulkoilualueeksi mainittiin Koskennurmen kuntorata, joka on valaistu, helppokulkuinen ja sopivan mittainen.

Muutamit osallistujista liikkuvat myös rautatien ja kivikauden polun välisissä metsissä, mutta useimmat pitivät vaihtelevaa maastoa liian haastavana. Kivikauden polulla oli seniorien mukaan kunnostusta kaipaavia kosteita paikkoja. Myös hakkuut olivat joskus vaikeuttaneet polun käyttöä. Kivikauden polkua etelämpänä ei liikkunut kukaan, koska siellä ei ollut kunnan polkuja. Muutamit seniorit kävivät sienessä ja marjassa Jäkärän eteläpuolisissa metsissä.

Kauniiksi paikoiksi seniorit nimesivät Maarian altaan sillan tuntumassa sijaitsevan pähkinälehdon, altaan pohjoispään yläpuolisen kosken kallioineen sekä ”jättiläisen kiven” kivikauden polun tuntumassa. Jotkut kokivat kivikauden polun maisemat kauniiksi.

Tärkeitä paikkoja olivat mm. Maarian uimapaikka ja Rajakallio. Monissa keskusteluissa esille nousi ”Äkölänkrotti”, josta monella oli hyviä muistoja. ”Huokausten sillan” lähetyvillä sijainneissa paikassa oli 50-luvulla ollut tanssilava ja suosittu tapaamispaikka.

Maisemaa rumentavina pidettiin metsänhakkuita ja maa-ainestenotossa syntyneitä kuoppia. Myös seniorit raportoivat ilkeväallasta, joka oli kohdannut kivikauden polkua valottavia infotauluja ja kotaa.

Seniorit eivät juuri toivoneet uusia ulkoilureittejä. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen koettiin olevan niin kaukana, että senioreille reiteillä ei olisi juurikaan merkitystä. Tosin muutamat osallistujista toivoivat Maarian allasta seurailevaa reittiä altaan päästä päähän tai lyhyttä valaistua reittiä. Kevyen liikenteen yhteys Haaganmäestä Karhunojantien olisi tarpeen.

Seniorit toivoivat reiteille kunnon opasteita, joista myös välimatkat kävisivät ilmi. Uimapaikan puuttuva viitoitus puhutti niin senioreiden kuin muidenkin ryhmien pajoissa. Merkittäviin paikkoihin toivottiin myös tietotauluja. Samoin levähdyspaikkojen ja penkkien tarve tuli selkeästi esiin.

6.4.2.7. RATSASTAJAT

Ratsastuksen merkityksestä alueella ja siihen liittyvistä erityiskysymyksistä saatiin tietoa ratsastajien pajassa, jota ratsastajat itse toivoivat järjestettävän. Ristiriidat ratsastuksen ja ulkoilun välillä tulivat esille myös muissa pajoissa.

Ratsastajien pajassa piirrettiin kartalle ratsastukseen käytettyjä reittejä. Kaikki ratsastajat eivät käyttä samoja reittejä, vaan useimmiten ratsastetaan tallin läheisyydessä. Reittejä risteilee Maarian altaan itäpuoleisissa metsissä, Maarian uimapaikan ympäristössä ja altaan eteläosan rannoilla.

Turvallisuus oli keskeinen ratsastajien pajassa käsitelty aihe. Ratsastajat toivoivat turvallisia ratsastusreittejä varsinkin Taston suunnalta Metsämäkeen, jossa on ratsastajienkin käyttämä maneesi, sekä nykyistä parempaa Vanhan Tampereentien alitusta. He kertoivat välttävänsä Vanhalla Tampereentiellä ratsastamista turvallisuussyistä. Kevyen liikenteen väylille Tastontien ja Vanhan Tampereentien varteen haluttaisiin ratsastuksen sallivia liikennemerkkejä. Osayleiskaavoituksen myötä yhteystarve Taston ja Metsämäen välillä on kuitenkin ratkaistavissa toisinkin. Alueen halki kulkevaksi suunnitellun kaasuputken reittiä pidettiin hyvänä myös ratsastajien käyttöön.

Ratsastajat pitivät yhteisiä reittejä kävelijöiden kanssa pääosin mahdollisina. Kuitenkin osuuksilla, joilla ravataan tai laukataan, voi syntyä vaaratilanteita, jos näkyvyys on riittämätön. Vastaavasti ulkoilijat ja hiihtäjät mainitsivat, että ratsastukseen käytetyt polut ja ladut ovat kärsineet. Ristiriitoja on syntynyt myös tonttikaduilla ratsastettaessa.

6.4.3. Pajojen tulosten hyödyntäminen

Työpajoista kertyi paljon tietoa mm. alueen historiasta ja nykyisestä käytöstä, kauniista ja asukkaille tärkeistä paikoista, toimivista reiteistä, yhteystarpeista ja virkistyskäytön rajoitteista. Eri osallisryhmien näkemyksistä saatiin monipuolinen käsitys. Tästä paikallistuntemuksesta oli paljon apua reitistön suunnittelussa, ja se vaikutti olennaisesti suunnitelman muotoutumiseen.

Virkistyskäyttöä koskevia ideoita ja toiveita esitettiin paljon. Koska kaikkia toiveita ei ole mahdollista toteuttaa, ideoista poimittiin sellaisia, jotka olivat toteuttamiskelpoisia ja usein myös monien eri osallistujien tai osallisryhmien toiveissa.

Osa ideoista oli mahdollista sisällyttää ulkoilureittisuunnitelmaan. Esim. levähdyspaikkoja, näkötorneja, laitureita, soutuveneilyä jne. sekä toimintojen sijoittelua koskevia toiveita voitiin hyvin huomioida. Toiset ideat olivat luonteeltaan sellaisia, että ne eivät kuulu yleiskaavatasoiseen suunnitteluun eikä niitä koskevia ratkaisuja ole tarpeen tehdä ulkoilureittisuunnitelmassa. Ajatukset kannattaa kuitenkin pitää mielessä, kun ulkoilureittisuunnitelmaa toteutetaan tai kun alueella tehdään tarkempaa liikuntapaikkojen, leikkipaikkojen tms. suunnittelua. Esim. Maarian uimapaikkaa koskevat tarpeet on nyt hyvin kartoitettu.

6.5. Kysely

6.5.1. Toteutus

Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijat osallistuivat ulkoilureittisuunnitelman valmisteluun myös ideoimalla Maarian altaan ympäristön virkistyskäyttöä ja ulkoilureittien perustamista koskevan kyselyn. Varsinkin kivikauden polkua koskevia kysymyksiä oli useita. Siihen oli mahdollista vastata paperisella lomakkeella tai internetissä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 66 vastaajaa. Vastaukset on koottu raportiksi (Mäenpää 2009 a).

6.5.2. Keskeisimmät tulokset

Yli puolet vastanneista piti Maarian altaan ympäristöä itselleen erittäin tärkeänä alueena. Suosituimpia alueen virkistyskäyttötapoja olivat lenkkeily, hiihto, marjastus, uinti ja sienestys.

Kolme neljäsosaa vastaajista piti ulkoilureittien perustamista myönteisenä asiana. Hyvänä pidettiin sitä, että asukkaiden mielipiteitä kysytään ja huomioidaan jo suunnittelun alkuvaiheessa. 13 % vastaajista suhtautui hankkeeseen kielteisesti. Jotkut epäilivät hankkeen tarpeellisuutta tai kokivat reitit uhkana.

Nykyistä kivikauden polkua käytti 58 % vastaajista. Noin puolet vastaajista piti kivikauden polun parantamista tarpeellisena.

Valtaosa vastaajista toivoi tulevien ulkoilureittien varrelle levähdyspaikkoja. Esimerkkeinä etapeista mainittiin mm. nuotiopaikka, laavu ja näkötorni.

Viidennes vastaajista mainitsi Maarian altaan itäpuolisen alueen tämänhetkistä käyttöä rajoittavia tekijöitä. Sellaisia olivat vaikeakulkuisuus (mm. kosteikot ja hakkuut), puutteelliset kulkuyhteydet, opasteiden vähyys ym. syyt.

6.6. Yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa

6.6.1. Turun Hippos ry

Turun Hippos ry on yli satavuotias järjestö, jonka tarkoituksena on edistää ja kehittää raviurheilua ja muuta hevosurheilua sekä hevosaloutta, hevosjalostusta ja muuta hevosharrastusta Turun seudulla. Yhdistys mm. järjestää ravikilpailuja ja muita hevosurheilutapahtumia.

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkuvaiheessa pidettiin Turun Hippos ry:n edustajien kanssa palaveri, jossa käytiin läpi Metsämäen raviradan toimintaan liittyviä asioita sekä ajateltua hevosurheilukeskusta koskevia tavoitteita ja ajatuksia. Palaverissa esiin tulleista asioista kerrotaan enemmän kappaleissa 3.10.2. *Ravitoiminta*, 3.11.5. *Hevosurheilu* ja 7.1.9. *Ravireitit*.

6.6.2. Maarian Ratsastusseura ry ja paikalliset ratsutalliyritykset

Kun loppuvuodesta 2008 järjestettiin asukastyöpajoja, ratsastajat olivat aktiivisina mukana. Ratsastajien työpajasta on kerrottu kappaleessa 6.4.2.7. *Ratsastajat*. Työpajojen jälkeenkin ratsastuksen harrastajat ja ratsutalliyritykset toivoivat aihetta koskevaa palaveria. Järjestettyyn tapaamiseen osallistui Maarian Ratsastusseura ry:n edustaja sekä paikallisten tallien omistajia.

Palaverissa käsitellyistä asioista kerrotaan varsinkin kappaleissa 3.5.5. *Ratsastus* ja 7.1.8. *Ratsastusreitit*. Myös ratsastajien pajassa puhuttivat osittain samat asiat.

6.6.3. Maarian Allas ry

Maarian Allas ry:n tavoitteena on omalta osaltaan kehittää niitä eri mahdollisuuksia, joita Maarian altaan ympäristö tarjoaa.

Yhdistyksen toiminnan painopisteet ovat veden ja ympäristön suojeleminen, virkistys- ja ulkoilukäyttö sekä kulttuurihistoria. Maarian Allas ry:n edustajien kanssa oltiin tekemisissä kesästä 2009 lähtien. Jaana Solasvuo esitteli ulkoilureittisuunnitelman senhetkistä tilannetta Maarian Allas ry:n hallituksen kokouksessa elokuussa 2009.

Maarian Allas ry sai Turun AMK:ssa matkailualaa opiskelevan Kimmo Pakkalan ideoimaan altaan virkistyskäyttöä opintoihinsa kuuluvana harjoitteluna kesällä 2009. Harjoittelussaan Kimmo Pakkala keskittyi sillan tuntumassa sijaitsevan Kukonmäen kehittämiseen mutta perehtyi myös altaan etelä- ja pohjoispäiden virkistyskäytön mahdollisuuksiin.

Kimmo Pakkalan kanssa vaihdettiin ajatuksia kesäkuusta 2009 alkaen. Ulkoilureittisuunnitelman alustavassa luonnoksessa ja Kimmo Pakkalan työssä oli esitetty samansuuntaisia ideoita, ja palavereissa ajatuksia sovitettiin entistäkin paremmin yhteen.

Maarian Allas ry ryhtyi talkootyöhön kesällä 2009. Kukonmäen ranta-aluetta raivattiin, Kukonmäkeä halkovia polkuja ja alueella sijaitsevan lähteen ympäristöä kohennettiin ja mäestä löytynyt muinaislähde aidattiin. Maarian Allas ry on hakenut Kukonmäkeen sijoitettavalle laiturille sekä kirkkoveneelle EU:n leader-rahoitusta, jonka saaminen selviää syksyn 2009 aikana.

Kukonmäen alueesta ja sen soveltumisesta virkistyskäyttöön kerrotaan enemmän kappaleessa 7.3.4. *Sillanpieli ja Kukonmäki*.

Kimmo Pakkala tekee myös opinnäytetyönsä Maarian altaan hyödyntämisestä. Ideointityö keskittyy altaan pohjoispäähän Myllytorpan alueeseen ja eteläpäähän Ävikiin.

Kimmo Pakkalan idealuonnoksessa altaan pohjoispäähän sijoittuu mm. soutuveneiden kuljetukseen, vesillelaskuun, säilytykseen, vuokraamiseen ja käyttöön liittyviä rakenteita. Samoin hän ehdottaa alueelle mm. uimalaituria, nuotiopaikkaa ja pöytiä.

Myllytorpan ja Maarian altaan pohjoispäähän tarjoamista mahdollisuuksista sekä virkistyskäytön reunaehdoista kerrotaan kappaleessa 7.3.1. *Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää*.

Ävikiin on Kimmo Pakkalan idealuonnoksessa sijoitettu monenlaisia virkistystä palvelevia toimintoja, joista useat tukeutuvat vesistöön. Soutuveneiden ja purjeajoneuvojen vesillelaskua, säilytystä, vuokraamista ja käyttöä varten idealuonnoksessa osoitettu omat paikkansa, joista erilleen on sijoitettu uimapaikka pukukoppeineen. Samoin alueelle ehdotetaan mm. erilaisia liikuntapaikkoja, nuotiopaikkoja ja tasannetta kioskiryttäjälle.

Ävikin ja Maarian altaan eteläpäähän virkistyskäytön vahvuuksista ja rajoituksista kerrotaan kappaleessa 7.3.6. *Ävik ja Maarian altaan eteläpää*.

6.6.4. Aurajokisäätiö

Vuonna 1993 perustetun Aurajokisäätiön toiminnan tavoitteena on ekologisesti terve, maisemallisesti arvokas sekä virkistyksellisesti tärkeä Aurajoki. Säätiön toimialue on Aurajoen valuma-alue. Säätiö tekee työtä muun muassa kulttuurimaiseman vaalimisen, vesiensuojelun, kalatalouden ja virkistyskäytön edistämiseksi. Aurajokisäätiön toiminnanjohtaja Sinikka Kauko-Vainio on osallistunut Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelman työpalaveriin.

Aurajokisäätiö aloitti kesällä 2009 Maarian allas -hankkeen. Projektissa koostetaan tietopaketti altaasta ja sitä ympäröivästä alueesta sekä niiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Työssä pyritään myös tuottamaan uutta tietoa altaan kalakannasta ja vedenlaadun kehityksestä. Hankkeen raportin arvioidaan valmistuvan loppuvuonna 2009, ja sen tulokset ovat vapaasti hyödynnettävissä. Hankkeeseen on myönnetty EU:n Leader-rahoitusta.

Maarian altaan vedenlaadun kehitystä tutkivan osion aineisto pohjautuu Turun vesilaitoksen vuosina 1981-2009 keräämiin vesinäytteisiin sekä muuhun viime vuosien aikana Maarian altaasta kerättyyn aineistoon. Tutkimustyö tehtiin syys-lokakuussa 2009. Kalakantaa koskevasta tutkimuksesta on kerrottu kappaleessa 3.5.8. *Kalastus ja metsästy*s.

Aurajokisäätiö on käynnistänyt myös projektin Vanhan Tampereentien - Turuntien kehittämiseksi maisematieksi. Työn puitteissa on muun muassa valmistunut arkkitehti Viri Teppo-Pärnän maisemanhoitosuunnitelma Tien luma - Arvosta, kohenna ja vaali tieympäristöä.

6.6.5. Muita yhdistyksiä

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana oltiin tekemisissä myös useiden muiden alueella toimivien järjestöjen kanssa. Näitä järjestöjä olivat mm. Liedon Luja, Liedon Parma, Maarian Kyläyhdistys, Maarian Mahti, Maarian Reipas ja Turun Latu.

Joidenkin järjestöjen edustajia oli mukana työpajoissa tai yleisötilaisuuksissa, joitakin osallistui aloituskokoukseen tai muihin palaveriin,

jotkut yhdistykset pyysivät karttoja kommentoitavaksi. Turun liikunta- palvelukeskuksen kautta oltiin yhteydessä useisiin urheiluseuroihin ja saatiin niiltä terveisiä.

6.7. Luonnosvaiheen yleisötilaisuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alustavaa luonnosta esiteltiin yleisölle Jäkär- län koululla 13.5.2009. Tilaisuuden järjesti Turun yleiskaavatoimisto aluekumppanuuden avustamana. Samalla esiteltävänä oli myös Maa- ria-Ilmaristen osayleiskaavan alustava luonnos. Tilaisuuteen osallistui- vat yleiskaavatoimistosta Tuuli Vesanto ja Jaana Solasvuo.

Maarian Allas ry järjesti yleisötilaisuuden Maarian Mahdin urheilutalolla 26.8.2009. Ohjelma käsitteli Maarian altaan nykyisyyttä ja tulevaisuu- den näkymiä ympäristönsuojelun, virkistyskäytön, kaavoituksen ja kult- tuurihistorian näkökulmista. Järjestö oli kutsunut puhujiksi ja paneeli- keskusteluun eri alojen asiantuntijoita ja päättäjiä.

Turun yleiskaavatoimistosta tilaisuuteen osallistuivat Olavi Ahola ja Jaana Solasvuo. Jaana Solasvuo kertoi esityksessään ulkoilureitti- suunnitelman lähtökohdista ja tavoitteista, sen valmistelun aikaisesta vuorovaikutuksesta sekä alustavan luonnoksen ratkaisuista.

Varsinaista luonnosta esitellään samoihin aikoihin, kun luonnos menee käsittelyihin ja nähtäville.

6.8. Ehdotusvaiheen yleisötilaisuudet

Yleisötilaisuuksia järjestetään taas siinä vaiheessa, kun ulkoilureitti- suunnitelmaehdotus viedään käsittelyihin ja nähtäville.

6.9. Muu vuorovaikutus

Osalliset ja muut kuntalaiset ovat saaneet esittää mielipiteensä ulkoilu- reittisuunnitelmaehdotuksesta Turun yleiskaavatoimistolle koko ulkoilu- reittisuunnitelman valmistelun ajan.

Ulkoilureittisuunnitelman osallistumis- ja arviointisuunnitelman lopus- sa oli palautelomake. Lomakkeita ja vapaasti muotoiltuja palautteita toimitettiin työpajojen järjestäjille sekä Turun yleiskaavatoimistoon ja Liedon kaavoitustoimeen. Palautteet kirjattiin Turun ympäristö- ja kaa- voitusvirastossa.

Osalliset saivat ilmaista mielipiteensä myös suullisesti Turun yleiskaa- vatoimistossa ja Liedon kaavoitustoimessa. Turun yleiskaavatoimis- tossa tavattiin useita kymmeniä maanomistajia, asukkaita ja järjestöjen edustajia sekä vastattiin lukuisiin puheluihin. Liedon kaavoitustoimessa vierailleiden osallisten viestit välitti Turun yleiskaavatoimistoon Liedon kaavoitustoimen suunnittelija Juha Mäki.

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN RATKAISUT

7.1. Reitistö

7.1.1. Reittien tarkkuus kartoilla

Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan mittakaava on 1:10 000. Ulkoilu-, ratsastus- ja ravireittien linjaukset esitetään osayleiskaavassa likimääräisinä mittakaavan ja kaavamerkintöjen luettavuuden vuoksi.

Myös ulkoilureittisuunnitelma on tehty mittakaavaan 1:10 000. Reitit voidaan siinä osoittaa hieman tarkemmin, mutta linjaukset eivät silti ole eksakteja. Esim. tilanteessa, jossa ulkoilureitti ja ratsastukseen käytettävä kavioura kulkevat rinnakkain, reittejä osoittavat merkinnät on piirrettävä todellista kauemmas toisistaan, jotta merkinnät erottuisivat kartalla.

Reittien yksityiskohtainen linjaus sovitaan maanomistajien kanssa käytävissä neuvotteluissa. Tällöin pyritään löytämään tarkoituksenmukaisin linjaus mm. maastonmuodot, kiinteistörajat ja olemassa olevat polut huomioiden. Sovitut linjaukset merkitään tarkemmille kartoille.

7.1.2. Reittien jatkuminen kohdealueen ulkopuolella

Reitistö on suunniteltu siten, että se yhdistää suunnitelman kohdealueen ympäröiviin viheralueisiin sekä olemassaoleviin ja mahdollisiin tuleviin reitteihin. Tällöin syntyy yhtenäinen viherverkosto ja toimiva seudullinen ulkoilureitistö.

Reitit yhdistyvät etelässä ja idässä Aurajoen pyöräilyreittiin ja sen kautta mm. Vanhalinnan linnavuoren luonto- ja kulttuuripolkuihin. Pyöräilyreitti yhdistää Maaria-Ilmaristen uudet reitit Aurajokilaaksoa pitkin myös Turun keskustaan. Matkan varrella on mm. Virnamäen luonto- ja kulttuuripolku Halisissa.

Kohdealueen pohjoiskärjessä reitistö yhdistyy Koskennurmen asema-kaavaluonnoksessa osoitettuun reittiin, joka sijoittuisi Paattistenjoen varteen. Reitistö liittyy myös eri puolilla suunnittelualuetta olemassa oleviin tai tuleviin pyöräteihin.

Maarian altaan eteläpäästä reitistöä on mahdollista jatkaa Vähäjokivartta etelään aina Koroistenniemelle asti. Jos Vähäjoen varsi saataisiin virkistyskäytön piiriin, joen, altaan ja reittien varaan muodostuisi Turun keskuspuisto.

Reittien linjaamisessa on kiinnitetty huomiota niiden saavutettavuuteen Jäkärilästä ja Ilmarisista sekä uusilta osayleiskaavassa esitetyiltä asuinalueilta. Reitistö on myös kauempana asuvien saavutettavissa pyörällä, bussilla ja henkilöautolla.

7.1.3. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita

Reittien linjaamisessa yhtenä periaatteena on ollut hyödyntää alueen vahvuuksia mahdollisimman hyvin. Reitit yhdistävät esim. näköalapaikkoja, hienoja luontokohteita, työpajoissa esiin tulleita kauniina pidettyjä

paikkoja ja kulttuuriympäristöjä. Tieto muinaisjäännöksistä tuo oman lisänsä reiteille, vaikkeivät muinaismuistot erottuisikaan maan pinnalla.

Rantojen saavutettavuutta ja altaan virkistyskäyttöä ehdotetaan edistettävän uusilla reiteillä ja laitureilla sekä veneiden ja kanoottien vuokrausmahdollisuuden avulla. Rantoja seurailevat reitit kulkevat milloin rannan tuntumassa, milloin ylempänä töyrään päällä tai lähimetsissä. Joskus näkymät altaalle avautuvat peltojen yli. Kun reitin etäisyys rantaviivasta vaihtelee, reitillä säilyy yllätyksellisyys.

Reittien linjaamisessa on pyritty hyödyntämään olemassa olevia polkuja. Luontaisesti syntyneet polut sijoittuvat maastoltaan helppokulkuisiin paikkoihin. Niitä hyödyntämällä ehkäistään myös metsätaloudelle koituvia haittoja, kun mahdollista puustoa ei tarvitse poistaa uudelta reitiltä.

7.1.4. Esteettömyys

Ulkoilureittisuunnitelman avulla pyritään saamaan Maarian allas ympäristöineen kaikkien väestöryhmien käyttöön. Liikkumisesteisten on päästävä virkistäytymään monenlaisiin ympäristöihin: niin metsään ja peltomaisemiin kuin rantaan ja vesillekin.

Osa ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä reiteistä on luonteeltaan patikkareittejä. Niitä ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan rakentaa ulkoiluteiksi. Rakentamattomat ulkoilureitit sijoittuvat usein myös niin jyrkäpiirteiseen maastoon, että reittejä ei edes voisi toteuttaa esteettöminä. Samoin Jäkärän eteläpuolelle ehdotettu uusi kuntorata on tarkoituksella sijoitettu maastoltaan haastavaan ympäristöön.

Esteettömyys toteutuu takaamalla, että eri puolilla suunnittelualuetta on myös reittejä, jotka soveltuvat kaikille. Pyörätiet ja rakennettavat ulkoilutiet tehdään esteettömiksi. Esteettömien reittien varsilla olevat toiminnot, kuten levähdyspaikat ja laavu, rakennetaan esteettömyys huomioiden.

Maarian altaan eteläpään tasaiset rannat soveltuvat esteettömän virkistyskäytön kehittämiseen. Kuva Ävikista.

*Rakentamaton ulkoilureitti. Esi-
merkki Varissuolta.*

Itse vesistön virkistyskäytön kannalta keskeinen kohde on altaan eteläpäässä sijaitseva Ävikin alue. Maastoltaan tasaisen Ävikin virkistyskäyttöä kehitettäessä esteettömyys on otettava huomioon, oli sitten kyseessä esim. uintimahdollisuus tai nouseminen veneeseen.

7.1.5. Rakentamattomat ulkoilureitit

Nykytila

Maarian altaan itäpuolisissa metsissä kiertelee n. 5 km pituinen kivi-
kauden poluksi kutsuttu viitoitettu polku, jonka paikallinen urheiluseura
on toteuttanut talkootyönä. Reitti on paljon käytetty.

Rauhakylässä on 1,4 km mittainen Afrikan lenkiksi kutsuttu merkitty
polku.

Tavoite

Rakentamattomat ulkoilureitit ovat luonteeltaan viitoitettuja polkuja.
Reitin perustamiseksi riittää yleensä sen merkitseminen maastoon
esim. puihin maalatuin merkein. Kosteissa paikoissa kuljettavuuden
parantaminen voi tulla kyseeseen pitkospuiden tai haketuksen avulla.

Esitetyt reitit sijoittuvat enimmäkseen Maarian altaan itäpuoleisiin met-
siin. Reitistön perustana kivi-kauden polku, ja uusia yhteyksiä esitetään
mm. Ilmaristen kuntoradan suuntaan sekä etelään Maarian altaan
suuntaisesti.

Pohjoisempana uusi polku jatkuu Maarian altaan rantatyöräällä altaan
pohjoispäähän ja siitä Paattistenjoen vartta Koskennurmelle. Näille
niittymäisille rannoille sijoittuvat reitinosat ajatellaan voitavan toteuttaa
ainakin alkuvaiheessa etupäässä polkumaisina. Jos kuitenkin käyttö
on niin suurta, että polut muuttuvat liejuisiksi eivätkä pitkospuut, ha-
ketus tai muut kevyet keinot riitä pitämään reittiä kulkukelpoisena, on
tarpeen muuttaa ne rakennetuiksi ulkoiluteiksi.

Maarian uimapaikan tuntumassa muinaismuistoalueella sijaitsevia polkuja ei muuteta rakennetuiksi ulkoilureiteiksi, jotteivät muinaisjäännökset vaurioituisi.

Rakentamattomia reittien uria voi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää talvella maastohiihtoon.

Polun kulku-uran leveydeksi riittää 0,5 m, ja vapaan kulkutilan kokonaisleveyden tulisi olla 1,5 m. Reitit perustetaan hyödyntäen ulkoilureittien suunnitteluohjeita, jotka on esitetty julkaisussa *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille* (Karjalainen, Eeva 1995).

7.1.6. Rakennetut ulkoilureitit

Nykytila

Ilmaristen taajaman kupeella on kuntorata, jota käytetään lenkkeilyyn ja hiihtoon. Muita kuntoratoja tai ulkoiluteitä ei alueella ole.

Tavoite

Rakennetut ulkoilureitit ovat kivituhka-, sora- tai purupintaisia kuntoratoja tai ulkoiluteitä.

Kun asutus Jäkärän eteläpuoleisilla alueilla kaavoituksen myötä lisääntyy, tarve rakennetulle kuntoradalle Jäkärän tuntumassa kasvaa. Kuntoradalle on osoitettu paikka ulkoilureittisuunnitelmassa. Talvisaikaan kuntorata palvelisi hiihtäjiä. Kuntorata on yhteydessä kiviakauden polkuun.

Rakennettuja reittejä on osoitettu myös Maarian altaan eteläosan rannoille. Savisille, alaville rannoille sijoittuvat reitit eivät kestä suurta kulumista kulkukelpoisina, jos niitä ei perusteta rakennettuina ulkoiluteinä.

Suurin osa ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä reiteistä on rakentamattomia polkuja. Rakentamattomien ulkoilureittien vetisiin paikkoihin voidaan asentaa pitkospuut. Kuva kiviakauden polulta.

*Rakennettuja ulkoilureittejä.
Esimerkit Katariinasta, Hari-
tusta ja Huhkolasta.*

Ulkoiluteiden leveyden on oltava vähintään 3 m + luiskat, jotta niiden koneellinen ylläpito on mahdollista. Reittien rakentamisessa noudatetaan ulkoilureittien suunnitteluoppaan (Karjalainen 1995) ohjeita.

7.1.7. Pyörätiet ja pyöräily-yhteydet

Nykytila

Kohdealueella on pyöräteitä Vanhan Tampereentien varressa ja Ilmaristen taajaman sisällä. Jäkärän asukkaat saivat kauan kaipaamansa kevyen liikenteen yhteyden Turun keskustan suuntaan, kun Paimalantien varteen valmistui hiljattain pyörätie.

Kohdealueen eteläosia halkoo Aurajoen pyöräilyreitti. Reitti kulkee osittain pyöräteitä pitkin, osittain hiljaisia kyläteitä myöten Aurajokilaakson kulttuurimaisemissa.

Tavoite

Paimalantien varteen rakennettu pyörätie ei jatku Jäkärästä Koskenurmeen, mitä pidetään puutteena. Reitti Koskenurmen kuntosadalle on paljon käytetty, mutta mm. lapsiperheiden on vaikea lähteä ulkoilemaan osuuden vaarallisuuden takia. Siksi moni ajaakin autolla kunto-

radalle. Tälle osuudelle on ulkoilureittisuunnitelmassa esitetty pyörätie. Osuus ei sijaitse Maaria-Ilmaristen osayleiskaava-alueella.

Osayleiskaava-alueella sijaitsevat uudet pyörätiet ja pyöräily-yhteydet on merkitty ulkoilureittisuunnitelmaan osayleiskaavan mukaisesti. Osa niistä kulkee Maarian altaan itäpuolisten viheralueiden kautta. Ehdotettu pyöräiltävä yhteys yhdistää Jäkärilän eteläpuolelle rakentuvat alueet Tastonkulman uuteen asutukseen. Osayleiskaavassa esitetään myös Pahkalaukkaantieltä Maarian altaan sillan kautta Paimalantielle ulottuvaa pyöräiltävää yhteyttä.

Pyörätiet ja pyöräily-yhteydet toteutetaan esteettöminä.

7.1.8. Ratsastusreitit

Nykytila

Alueella ratsastetaan niin metsissä kuin peltomaisemissakin, mutta merkittviä ratsastusreittejä ei alueella ole.

Tavoite

Ratsastusreittejä on ulkoilureittisuunnitelmassa osoitettu sekä metsiin että alueille, jotka tällä hetkellä ovat peltoa tai niittyä.

Metsäisillä alueilla ratsastusreitit voivat olla polkumaisia ja rakentamattomia. Metsissä näkyvyys on rajoittunut, joten turvallisuussyistä ratsastusreitit on hyvä erottaa ulkoilureiteistä. Ulkoilureittisuunnitelmassa ratsastajille ja muille ulkoilijoille onkin yleensä osoitettu erilliset metsäpolut. Eräille metsissä kulkeville pyörätieosuuksille on kuitenkin esitetty ratkaisua, joissa kavioura ja pyörätie kulkevat rinnakkain. Näillä leveähköillä, suoralinjaisilla väylillä näkyvyys on riittävä ratsastuksen ja muiden käyttömuotojen yhdistämiseen.

Ratsastusreittejä on metsissä pyritty linjaamaan paikkoihin, joissa metsäkasvillisuudelle koituu mahdollisimman vähän tuhoa. Tällaisia ovat olemassa olevat tieurat sekä suunnittelualueen halkova kaasuputken linjaus.

Niittymäisillä alueilla ratsastusreitit on rakennettava, jotta ne eivät liejuuntuisi. Reitit ovat kivituhka- tai sorapintaisia. Avoimissa ympäristöissä ratsastus ja ulkoilu sopivat samoillekin reiteille.

Siellä, missä ratsastusreitti ja ulkoilutie tai pyörätie on osoitettu samalle linjalle, tarkoitus on, että ulkoilutien tai pyörätien laidassa kulkee erillinen kavioura ratsastamista varten.

Ratsastusreittien perustamisessa hyödynnetään aiheesta tehtyjä ohjeita (mm. Siltanen, Satu 2007. *Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue*).

7.1.9. Ravireitit

Nykytila

Metsämaässä ja Hagan kartanoa ympäröivissä metsissä kiertelee ravireittejä. Reittejä käytetään ahkerasti ravihevosten valmentamiseen;

ratsastuskäyttöön reittejä ei ole tarkoitettu. Ravi- ja ratsuhevosten kohtaaminen voi aiheuttaa vaaratilanteita.

Tavoite

Nykyiset toimivat ravireitit on tärkeää säilyttää, jotta ravitoiminta Metsämässä olisi edelleen mahdollista. Osayleiskaavassa reittien säilyminen on turvattu.

Jos hevosurheilukeskuksen myötä ravi- ja ratsuhevosten määrä Vanhan Tampereentien eteläpuolella lisääntyy, nykyinen ravireitistö käy turhan ahtaaksi. Kehitykseen on varauduttu osoittamalla ulkoilureittisuunnitelmassa alueelle uusia reittejä. Nämä reitit voisivat olla sekä ravi- että ratsastustoiminnan käytössä siten, että kummallekin käytötavalle on varattu tietyt ajat.

Ehdotetut yhdistetyt ravi- ja ratsastusreitit sijoittuvat mahdollisen tulevan hevosurheilukeskuksen ympäristöön. Lisäksi ravikärryillä ajon on syytä olla mahdollista olemassa olevalta Haihun tallilta Metsämäen raviradalle.

7.2. Toiminnot ja rakennelmat

Toimintojen ja rakennelmien sijainti on ulkoilureittisuunnitelmassa esitetty viitteellisenä, ei eksaktina. Tarkka sijainti määritellään ulkoilureittisuunnitelman toteutusvaiheen tarkemmassa suunnittelussa ja neuvotteluissa maanomistajien kanssa. Rakennelmien tarkemmassa suunnittelussa käytetään ohjeita, jotka löytyvät julkaisusta *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille* (Karjalainen, Eeva 1995).

7.2.1. Viitoitus ja infotaulut

Nykytila

Työpajoihin osallistuneet asukkaat toivoivat sekä nykyisille että uusille ulkoilureiteille selkeitä reittimerkkejä ja infotauluja. Kivikauden polun varrella on ollut mm. alueen menneisyydestä kertovia tauluja, mutta ne on ilkvallan vuoksi jouduttu poistamaan.

Tavoite

Infotauluja pystytetään mm. paikkoihin, joista ulkoilureiteille tullaan, esim. pysäköintialueiden, bussipysäkkien ja taajamien lähistölle. Näistä tauluista pitää käydä ilmi alueen ulkoilureitistö erityyppisine reitteineen ja etappeineen sekä reittien pituudet tai kohteiden välimatkat.

Reittien varsilla taulut voivat kertoa esim. muinaismuistoista, historiallisista paikoista tai tapahtumista, luonnon erityispiirteistä sekä maiseman muuttumisesta vuosisatojen ja –tuhansien aikana.

Merkityillä poluilla ja ulkoilureiteillä tarvitaan viitoitus, josta käyvät ilmi etäisyydet. Polut merkitään lisäksi reittimerkein, jotka voivat olla esim. puuhun tai tolppaan maalattuja värirenkaita.

7.2.2. Levähdyspaikat

Nykytila

Työpajoissa kuullut asukkaat lapsista kotiäiteihin ja työikäisistä senioriin toivoivat penkkejä ja levähdyspaikkoja reittien varsille. Istumapaikkoja ei nykyisillä reiteillä ole lukuun ottamatta yksittäisiä penkkejä mm. Rajakalliolla.

Tavoite

Levähdyspaikkoja sijoitetaan maisemallisesti hienoihin kohteisiin. Levähdyspaikalla tarkoitetaan suunnitelmassa levähtämiseen soveltuvaa paikkaa, jossa ei ole tulentekomahdollisuutta. Levähdyspaikat voivat käsittää penkkejä, pöytiä tai patikkareitillä vaikka istumiseen soveltuvia kiviä.

Ulkoilureittisuunnitelmassa osoitettujen levähdyspaikkojen lisäksi penkkejä on hyvä sijoittaa tarpeen mukaan rakennettujen ulkoiluteiden ja pyöräteiden varsille sekä muualle, missä esteettömyyteen on kiinnitettävä huomiota. Penkkien olisi hyvä olla korkeita, jotta niiltä olisi heikkokuntoisten helppo nousta.

7.2.3. Laavu ja nuotiopaikat

Nykytila

Rajakalliolla on jonkun kivistä kasaama nuotiopaikka. Jonkinlainen nuotiopaikka löytyy myös Maarian uimapaikalta sekä altaan eteläpäästä Ävikin alueelta. Polttopuita käyttäjät ovat keränneet ympäristöstä tai tuoneet mukanaan. Laavua alueella ei ole.

Tavoite

Maarian uimapaikan ja sen lähelle suunnitellun kuntoradan välille rakennetaan laavu ja sen yhteyteen nuotiopaikka. Toinen nuotiopaikka perustetaan Rajakalliolle.

Polttopuu- ja muun huollon mahdollistamiseksi laavun ja nuotiopaikkojen tuntumaan tulee päästä autolla tai mönkijällä. Toiminnot on hyvä sijoittaa keskeisille, paljon käytetyille paikoille, jotta ne eivät kohtaisi ilkivaltaa. Laavusta sen siihen liittyvästä nuotiopaikasta tehdään esteettömät.

< Näkymä Paatistenjokilaaksoon ehdotetulta levähdyspaikalta Jäkärän länsipuolella.

> Reittien linjauksissa on hyödynnetty mm. vanhaa kylätietä, joka kulkee Haihun tilan kulttuuriympäristössä.

Ulkoilureittisuunnitelmassa nuotiopaikka-symboli tarkoittaa tulisijaa ja sitä ympäröiviä istumapaikkoja. Laavu-symboli viittaa kokonaisuuteen, johon kuuluu puinen laavu ja sen edustalla nuotiopaikka.

7.2.4. Kuntoilulaitteet

Nykytila

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella kuntoilulaitteita on ainoastaan Ilmaristen kuntoradalla.

Tavoite

Kuntoilulaitteita sijoitetaan ainakin Maarian uimapaikan ja ehdotetun uuden kuntoradan läheisyyteen sellaiseen kohtaan, jossa ne ovat myös huonompikuntoisten käyttäjien saavutettavissa. Kuntoilulaitteiden olisi hyvä olla näkyvillä ja keskeisillä paikoilla, jotta ilkeillä välttyäisiin.

7.2.5. Näkötornit

Nykytila

Alueella on useita hyviä näköalapaikkoja. Useimmin käyttäjät mainitsivat Rajakallion ja Maarian altaan rannassa kohoavan Korkiakallion. Näkötorni esiintyi usein pajoihin osallistuneiden lasten piirustuksissa.

Korkiakalliolta avautuu ilman näkötorniakin komeita maisemia altaalle, ja horisontissa hämöttää tuomiokirkon torni. Korkiakallion etelärinne on luonnoltaan poikkeuksellista ja osayleiskaavassa suojelualuetta. Kallion laki on jäkälätyypin metsää.

Paremmiin näkötornin rakentamista kestänevät Rajakallio ja Kukonmäki. Rajakallio sijaitsee metsäisessä ympäristössä Turun ja Liedon rajalla ja on monien asukkaiden tuntema, tärkeäksi koettu paikka. Kukonmäen tornista voisi avautua näkymiä altaalle sekä etelän että pohjoisen suuntaan.

Tavoitteet

Näkötorni rakennetaan Rajakalliolle, Korkiakalliolle ja/tai Kukonmäkeen. Rakentamisen täytyy olla varovaista, ja ympäristön luontoa tulee varjella rakentamisen aikana kuten myös sen jälkeen. Erityisen varovasti ja harkiten on toimittava, jos näkötorni rakennetaan Korkiakalliolle. Näkötornia ei saa sijoittaa osayleiskaavan suojelualueelle.

Maarian allas soveltuisi nykyistä laajempaan soutuveneilyyn ja melontaan. Moottoriveneily on altaan suoja-alueääräyksissä kielletty.

7.2.6. Uimapaikat

Nykytila

Jäkärin taajaman eteläpuolella hiekkakuoppaan syntyneellä lammella sijaitsee suosittu yleinen uimapaikka. Maarian uimapaikaksi kutsutun kohteen kehittämisessä aktiivisena on ollut Maarian Kyläyhdistys ry. Osa asukkaista toivoi uimapaikkoja myös Maarian altaalle.

Tavoite

Olemassa olevan Maarian uimapaikan varustelutasoa parannetaan. Lisäksi harkitaan uimapaikan perustamista altaan eteläpäähän esim. Ävikin alueelle. Jos uimapaikka perustetaan, siitä tehdään esteetön.

7.2.7. Laiturit

Nykytila

Nykyisin Maarian altaalla ei ole yleisiä laitureita. Yksityisten rakentamia laitureita on muutamia. Altaalle toivottiin yleisiä laitureita.

Maarian Allas ry on hakenut EU:n leader-rahoitusta laiturille, joka sijoituisi altaan länsirannalle Kukonmäkeen, suunnilleen altaan puoliväliin.

Tavoite

Laitureita rakennetaan eri puolille allasta: pohjoispäähän Myllytorpan tumtumaan, eteläpäähän esim. Ävikiin, altaan länsirannalle Kukonmäkeen ja itärannalle lähelle kivikauden polkua. Laitureita voi käyttää vaikkapa onkimiseen ja soutuveneellä tai kanootilla rantautumiseen. Laiturit eivät ole varsinaisia uimapaikkoja.

7.2.8. Veneilyyn ja melontaan liittyvät toiminnot

Nykytila

Lähiseutujen asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja eri puolilla Maarian allasta. Yleistä veneenlaskupaikkaa ei ole, mutta kanoottien las-

Lasten itsensä alueelle ideoimia toimintoja kannattaa mahdollisuuksiensa mukaan toteuttaa. Näistä ajatuksista on kerrottu kappaleessa 6.4.2. *Keskeisimmät tulokset.*

7.2.10. Pysäköintialueet

Nykytila

Ilmaristen kuntoradan yhteydessä on hyvä ja tilava pysäköintialue. Maarian altaan länsirannalla pysäköintiin käytetään entisen Paimalan koulun pysäköintipaikkaa altaan ylittävän sillan tuntumassa. Kyseinen alue on kuitenkin huonossa kunnossa ja vaatisi sepelöintiä. Suunnitelualueen tuntumassa sijaitsee myös Metsämäen raviradan laaja pysäköintialue. Maarian uimapaikalla ei ole selkeää pysäköintialuetta, vaan autoja jätetään uimapaikalle johtavan tien varteen ja entisen tiilitehtaan ympäristöön. Lintuharrastajat käyttävät usein altaan eteläpään Åvikin sorakenttää. Maarian altaan itäpuolisiin metsiin suuntaavat ulkoilijat jättävät usein autonsa Tastontien ja sen sivuteiden sekä Kanta-Haihuntien varsille haitaten joskus tonttiliikennettä. Karhunojantien varrella on levennys, jota käytetään pysäköintipaikkana.

Tavoite

Ulkoilijoiden käyttöön osoitetaan useita pysäköintialueita ulkoilualueiden tuntumasta. Ne osoitetaan selkeästi kyltein sekä merkitään reitistöä esitteleviin infotauluihin ja mahdollisiin aluetta koskeviin ulkoilukarttoihin, jotta ne löydettäisiin eikä pysäköinti levittäytyisi hallitsemattomasti teiden varsille.

Vanhan Paimalan koulun pysäköintialue kunnostetaan. Maarian uimapaikalle järjestetään kunnolliset pysäköintimahdollisuudet, samoin Karhunojantien varteen ja altaan eteläpähän. Kokonaan uusi pysäköintialue voisi sijoittua Pahkalaukkaantien tuntumaan. Kohdealueen eteläosissa kannattaa hyödyntää myös olemassa olevia hyviä pysäköintialueita. Kaikki pysäköintialueet osoitetaan yleisöä varten tehtävissä ulkoilukartoissa ja merkitään selkeästi.

7.2.11. Bussipysäkit

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen virkistyskäytön kannalta tärkeimmät bussiyhteydet kulkevat Vanhaa Tampereentietä ja Paimalantietä.

Turun paikallisliikenteen bussit liikennöivät Kauppatorilta Vanhaa Tampereentietä ja Paimalantietä Jäkärään, Vanhaa Tampereentietä Liedon rajalle sekä Vanhaa Tampereentietä ja Vaistentietä Saramäkeen.

Sekä Jäkärän että Saramäen bussit kulkevat Åvikin alueen sivuitse. Jäkärän bussireitiltä pääsee helposti ehdotetulle ulkoilureitistölle myös Kukonmäen ja Maarian altaan sillan kohdalta sekä altaan pohjoispäästä. Altaan pohjoispää on tavoitettavissa myös moottoritietä Jäkärään kulkevilla busseilla.

Ilmaristen halki Vanhaa Tampereentietä pitkin liikennöi seutuliikenteen busseja, joiden lähtöpaikka on Puutorilla/linja-autoasemalla. Niillä sekä Liedon rajalla kääntyvillä Turun paikallisbusseilla pääsee Maarian

Maarian altaan pohjoispäässä on vanha myllyn paikka. Poukamat, rantakalliot, omenapuut ja koristepensaat tekevät paikasta viehättävän. Virkistystoiminnot on sovittava maisemaan harkiten.

altaan eteläpään ja Haagaan. Seutuliikenteen bussit vievät myös lähelle Ilmaristen kuntorataa sekä Halmeen urheilukentän tuntumaan.

Haagaan voi lähteä ulkoilemaan bussia käyttäen myös Kaarinan puolelta Hämeentieltä. Tietä liikennöivät mm. Turun linja-autoasemalta Liedon keskustaan kulkevat bussit.

7.3. Ulkoilureittisuunnitelman keskeisiä kohteita

7.3.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1)

Maarian altaan pohjoiskärjessä on sijainnut mylly. Nykyisin menneisyydestä kertovat enää luhistunut entinen torppa ja sitä ympäröivät omenapuut ja koristepensaat. Altaan pohjoispää on maisemaltaan mielenkiintoinen korkeine ahteineen, rannan silokallioineen ja virta- ja suvantopaikkoineen. Töyrään päällä sijaitsee Turun kaupungin Maarian taimisto, jossa kasvatetaan mm. jalopuita.

Sijainniltaan alue on erinomainen: se on Jäkärän taajaman, urheilukentän ja alakoulun tuntumassa eikä kaukana myöskään monista Maaria-Ilmaristen osayleiskaavassa esitetyistä uusista asuinalueista. Asukastyöpajoissa se mainittiin usein.

Altaan pohjoispäässä sijaitsee Myllytorppa-niminen kiinteistö. Rantaan rajoittuva pienialainen kiinteistö on ennen estänyt rannan virkistyskäytön kehittämistä. Nyt kiinteistö on siirtymässä Turun kaupungin omistukseen, joten sen myötä koko Maarian altaan pohjoispää voidaan saada paremmin monenlaisen virkistyskäytön piiriin. Maarian Allas ry onkin jo esittänyt alueen virkistyskäyttöä koskevia ideoita.

Maarian altaan pohjoispään voimakkaat maastonmuodot ja herkkä maisemakuva asettavat kuitenkin omat rajoituksensa virkistystoiminnoille. Virkistyskäytön kehittämisen tulee tapahtua pienipiirteisesti ja alueen omaleimaisuutta vaalien. Myllytorppa ei sovellu sellaisten toimintojen paikaksi, jotka edellyttävät paljon maaston muokkausta. Esim. peliken-

tille alue ei ole paras mahdollinen, ja pysäköinti tulee järjestää siten, etteivät autot tunkeudu vesistön tuntumaan. Kanoottien ja soutuveien käytön, vesillelaskun ja säilytyksen vaatimat ajotiet ja rakenteet edellyttävät niin paljon rakentamista, että niiden toteuttaminen maiseman kärsimättä on haastavaa. Tällaisten toimintojen sijoittaminen alueelle edellyttää huolellista suunnittelua.

Erilaisten virkistystoimintojen sijoittamista Myllytorpan alueelle puoltaa kuitenkin kohteen sijainti. Sitä paitsi altaan pohjoispuoliskon rannat ovat lähes kauttaaltaan jyrkkiä ja monin paikoin sortumaherkkiä, joten suunnittelu ei olisi yksinkertaista muuallakaan.

Altaan pohjoispään avoimet alueet on syytä säilyttää avoimina. Yksittäiset puut, pensaat ja puuryhmät tuovat vaihtelevuutta maisemaan, mutta umpeenkasvu on syytä estää. Niittykasvillisuus lienee alueelta väistynyt heinittymisen myötä; maisemanhoito voisi tuoda takaisin kukkalajistoa ja elävöittää Maarian altaan komeita rinteitä.

7.3.2. Maarian uimapaikan ympäristö (kohde 2)

Maarian uimapaikka on tärkeänä pidetty kohde, jonne tullaan kauempaakin Pohjois-Turusta. Uimapaikan tuntumassa on yksi kivikauden polun lähtöpisteistä. Uimapaikan ympäristössä myös hiihdetään paljon.

Ilmeeltään uimapaikka ja sen lähiympäristö ovat jokseenkin epämääräiset. Jo puretun tiilitehtaan ja soranoton jäljiltä maisema on voimakkaasti ihmisen muokkaama, mutta luonto on jo vallannut alaa luoden omaleimaista ympäristöä. Entisillä pelloilla kasvaa lehtipuustoa, ja sorakuopan jyrkillekin reunoille on kehittynyt sankkaa puustoa. Toisaalta jotkut sorakuopan reunoista ovat täysin kasvittomia. Osittain alue vaikuttaa joutomaalta, ja esim. betoninkappaleita lojuu siellä täällä.

Suosittun Maarian uimapaikan ympäristöstä löytyy hienoja ulkoilumetsiä. Itse uimapaikkaa kannattaisi kehittää edelleen.

Rajakallio on monille asukkaille tärkeä paikka ja yksi suunnittelualueen korkeimmista kohdista.

Alueella on virkistyskäytön kannalta monia vahvuuksia: vesialueet, esihistoria ja sijainti kohtuuetäisyydellä Jäkärilästä ja osayleiskaavassa esitetyistä uusista asuinalueista. Myös metsät uimapaikan itäpuolella ovat pääosin varttuneita ja ulkoiluun hyvin soveltuvia. Kuntoradan paikaksi metsät ovat omiaan.

Uimapaikan ympäristö on laajalti muinaisjäännettöaluetta. Muinaisjäännekset toisaalta tuovat paikalle kiinnostavuutta mutta toisaalta rajoittavat virkistyskäyttöön liittyvää rakentamista. Turun museokeskuksen edustajan on syytä olla hankkeissa mukana.

Virkistyskäytön kehittämisessä yksi tärkeimmistä asioista lienee alueen siistiminen. Roskaantumista ja häiriökäyttäytymistä voidaan ehkäistä kunnostamalla alue hoidetumman näköiseksi. Alueelle sopivat monet toiminnot, joita ideoitiin mm. lasten ja nuorten työpajoissa. Uusien toimintojen ja vilkkaamman käytön myötä lisääntynee myös sosiaalinen kontrolli.

7.3.3. Rajakallio (kohde 3)

Rajakallio on Turun ja Liedon rajalla sijaitseva tunnettu kohde, joka on monien asukkaiden suosiossa. Paikka sijaitsee nykyisin keskellä metsää mutta tulevaisuudessa asutuksen läheisyydessä, mikäli osayleiskaavan visiot toteutuvat.

Kasvillisuudeltaan Rajakallio on herkkää jäkälätyypin metsää, mutta samoin ovat muutkin seudun korkeahkot kalliot. Jäkäläpeite on jo osin kulunut. Kun ympäristön asutus lisääntyy, kalliokasvillisuuden tuhoutumista tuskin voidaan estää. Yhtenä ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen korkeimmista kohdista Rajakallio ei sovellu esteettömänä toteutettavaksi paikaksi.

Rajakallion käyttöä monenlaiseen virkistäytymiseen puoltaa paikan merkitys asukkaille sekä sijainti lähellä tulevaa asutusta. Osayleiskaavassa Rajakallio on laajan virkistysalueen laidalla ja sille johtaa

viheryhteys pohjoisesta Haaganmäen suunnalta. Sen kautta on luontevaa lähteä liikkumaan laajalle viheralueelle. Niille ulkoilijoille, jotka suuntaavat reiteille muista lähtöpisteistä Rajakallio on mukava taukopaikka. Tulevan asutuksen läheisyys voi hillitä rakenteisiin kohdistuvaa ilkivaltaa. Sijainti myös mahdollistaa rakenteiden kunnossapidon.

7.3.4. Sillanpieli ja Kukonmäki (kohde 4)

Maarian altaan ylittävä silta sijoittuu altaan keskivaiheille. Silta ei näytä nykyisin johtavan mihinkään. Altaan itäpuolella sillalta alkaa kuitenkin polku, joka yhdistyy Maarian Mahdin toteuttamaan kivikauden polkuun. Sillan länsipäästä on polku Paimalantielle.

Sillanseudulla Maarian allas on kapeahko ja maisemakuva on voimakaspiirteinen ja vaihteleva. Rannat ovat suureksi osaksi metsäiset, mutta myös avoimia ahteita löytyy. Sillan itäpuolella on Turun kaupungin omistamaa pähkinälehtoa, jonka kautta kivikauden polku kulkee.

Länsirannalla sillan pohjoispuolella sijaitsee metsäinen Kukonmäki, jonka virkistyskäyttöä Maarian Allas ry pyrkii kehittämään. Järjestö onkin jo raivannut kasvillisuutta ja anonut rahoitusta mm. laiturihankkeelle.

Maarian altaan sillan luona maisema on vivahteikas ja tarjoaa edellytyksiä monenlaiselle virkistyskäytölle. Kukonmäki näkyy kuvassa vasemmalla.

Vaihtelevaan maastoon tehty Ilmaristen kuntorata on käytössä kautta vuoden. Yhteys kuntoradalta Maarian altaalle tulee tarpeeseen.

Kukonmäki on hyvä lähtöpiste lähdettäessä ulkoilemaan Maarian altaan ympäristössä. Paikalle pääsee bussilla, Paimalantien varressa on pyörätie, ja pysäköintialue löytyy entisen Paimalan koulun kentältä. Entinen Paimalan koulu sijaitsee suunnitellun virkistyskäytön kannalta keskeisellä paikalla Kukonmäen etelärinteessä. Rakennukseen aiotaan perustaa kahvila lähivuosina. Myöskään Maarian Mahdin maja ei ole kaukana.

Kukonmäki muotoutui yhdeksi ulkoilureittisuunnitelman painopisteeksi useista syistä: Maisema ja metsäinen ympäristö olivat otolliset virkistyskäytölle, sijainti oli keskeinen, ja talkoohenkeä alueen kehittämiseksi löytyi. Sillan itäpuolella rajoittavana tekijänä oli Turun kaupungin omistaman maan puute; altaan puolivälissä ainoa kaupungin omistama ranta-alue oli suojeltua pähkinälehtoa eikä siten soveltunut rakentamista vaativille virkistyskäyttötoiminnoille. Kun toiminnoille löydettiin paikka kaupungin maalta Kukonmäestä, ulkoilureittisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen helpottui.

Kukonmäessäkin on omat rajoituksensa. Voimakkaiden maastonmuotojen vuoksi toimintoja ei ole mahdollista toteuttaa esteettöminä. Lisäksi alueelta tunnetaan muinaisjäännöksiä, ja niitä voi löytyä lisääkin. Siksi virkistyskäyttöön liittyvää rakentamista harkittaessa on otettava yhteyttä Turun museokeskukseen.

7.3.5. Ilmaristen kuntorata (kohde 5)

Ilmaristen kuntoradan yhteydessä on Liedon Lujan omistama Metsäpirtti-niminen urheilutalo, kuntoilulaitteita ja hyvä pysäköintialue. Alueella on monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan, ja sijainti on keskeinen lähellä Ilmaristen taajamaa ja yhtenäiskoulua. Ympäristö on nykyisellään hyvä eikä kaipa suuria toimenpiteitä. Jotkut rakenteet ovat kuitenkin kunnostamisen tarpeessa.

Pysäköintialue ja julkisen liikenteen yhteydet tekevät paikasta hyvän lähtöpisteen patikkaretkelle Maarian altaan ympäristöön. Kuntoradalta ei kuitenkaan nykyisin lähde merkittävä polkua Maarian altaan tai kivi-kauden polun suuntaan. Hiihdettävä reitti Turun puolen maastoihin on

myös katkennut. Olennaisin kehittämiskohde alueella onkin selkeän, merkityn reitin saaminen Ilmaristen kuntoradalta lännen suuntaan. Kun asutus Tastossa lisääntyy, viheryhteyden säilyminen on erityisen tärkeää.

7.3.6. Åvik ja Maarian altaan eteläpää (kohde 6)

Maarian allas levenee eteläosiltaan laajahkoksi vesistöksi. Vesialuetta ympäröivät alavat pellot. Maisemassa huomiota kiinnittävät lukuisat kasvihuoneet. Viljelymaat ovat olleet vuosisatoja peltoina ja niittyinä.

Padon tuntumassa sen pohjoispuolella on sijainnut Åvikin kartano. Sen rakennukset ovat hävinneet, mutta altaan rannassa on vielä nähtävissä puutarhakasvillisuutta, kuten jaloja lehtipuita. Maisema lienee ollut aiemmin avoimempi; nyt se on puoliavointa ja kasvamassa umpeen. Korkeat heinikot, mesiangervopensaikot ja lehtipuuvesakot kaipaavat raivaamista ja hoitoa. Rannassa kuljettaessa runsas ja korkea rantakasvillisuus estää näkemästä altaalle.

Kauempana padosta altaan itärannalla pellot ja laitumet ulottuvat lähemmäs rantaviivaa ja rannassa on selkeäpiirteinen lehtipuustovyöhyke. Maisema on avara ja miellyttävä eikä vaadi viljelyn tai laidunnuksen ohella muuta maisemahoitoa.

Åvikin alueen tasainen maasto tekee siitä hyvän paikan esteettömiksi suunnitteluille virkistyskäyttötoiminnoille. Pääsy uimaan tai kanoottiin on mahdollista toteuttaa esteettömyys huomioiden, samoin kulkuväylät, levähdyspaikat jne.

Maarian altaan eteläpäässä on puoliavointa, avaraa maisemaa, josta löytyy paikkoja monenlaiselle veteen tukeutuvalla virkistyskäytölle. Ylempi kuva padon kaakkoispään lähistöltä.

Vanhalinnan linnavuoren laelta avautuvat laajat näkymät Aurajokilaakson kansallismaisemaan. Hagan kartanomiljö on säilynyt sopusointuisena maiseman helmenä.

< Harkitsemattomasti sijoitetut ja mittakaavaltaan poikkeavat rakennukset erottuvat häiritsevästi maisemassa, joten sijoitettaessa hevosurheilukeskuksen toimintoja Metsämäen ja Haagan ympäristöön on oltava tarkkana.

Altaan eteläpään läheisyydessä ei tällä hetkellä ole paljonkaan asutusta, mutta osayleiskaavassa esitettyjen asuinalueiden toteutuessa asutus lisääntyy myös tällä alueella. Vanhan Tampereentien varteen voidaan sijoittaa varsin tehokastakin asuinrakentamista. Altaan eteläpäästä on lisäksi kohtuullinen matka Turun tiiviisti rakennetulle kaupunkialueelle, joten virkistystoiminnot voisivat houkutelaa paikalle kauempaakin

Åvikin kehittämisessä rajoituksensa asettaa Maarian altaan pato. Lähelle patoa ei saa sijoittaa veteen sijoituvia toimintoja, kuten veneenlaskuluiskaa. Padon päällä ei saa kulkea, joten ulkoilureittiä sinne ei voi osoittaa.

Åvikin maisemiin voidaan sijoittaa myös sellaisia toimintoja, jotka vaikkapa altaan pohjoispäässä herkästi turmelisivat ympäristön. Pysäköintiin soveltuvia sorakenttiä on nykyisinkin padon kupeella, samoin ajoiteita, jotka tosin kaipaavat kunnostamista. Pelikenttiä, kioskeja tms. ei ole ulkoilureittisuunnitelmassa esitetty, mutta maisemallisesti niille ei ole Åvikissa esteitä. Samoin kanoottien ja soutuveneiden kuljetus, vesillelasku ja säilytys ovat järjestettävissä ilman maisemallisia haittoja. Toiminta ei myöskään häiritseisi asukkaita, koska lähituntumassa ei ole asutusta.

Maarian Allas ry on ideoinut Åvikin alueen mahdollisia virkistyskäyttömuotoja.

7.3.7. Metsämäki ympäristöineen (kohde 7)

Metsämäen ravirata-alue on tärkeä ja hyväksi koettu raviurheilun keskus. Siihen liittyviä alueita sekä Turun että Liedon puolella on syytä kehittää nimenomaan hevosurheilun näkökulmasta maisemallisia arvoja unohtamatta. Osayleiskaavan samoin kuin ulkoilureittisuunnitelman tavoitteena on, että raviradan toiminta olisi tulevaisuudessakin turvattu ja alueelle voisi sijoittua Turun Hippos ry:n ideoitu hevosurheilukeskus. Hevosurheilukeskus sisältäisi sekä ravi- että ratsastustoiminnan vaatimia tiloja ja reittejä, hevoskyläasumista ja hevosiin liittyvää yritystoimintaa.

Osayleiskaavassa hevosurheilukeskuksen tarpeisiin on osoitettu VU-1-merkinnän saaneita alueita sekä Turusta että Liedosta molemmin puolin Haagantietä. Nämä alueet on tarkoitettu ensisijaisesti talleja, kenttiä ja laitumia varten. Hevoskyläasumiseen osoitetuista alueista käytetään merkintää AP-2.

Maisemalliset arvot on otettava huomioon varsinkin Haagantien itäpuolella, missä uusi hevostoiminta sijoittuisi avoimeen Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, miten uudet toiminnot näkyvät Vanhalinnan linnavuoren laelta. Myös Vanhalta Tampereentieltä avautuvat näkymät tulee säilyttää avoimina siten, että sitä lähinnä olevat alueet osoitetaan laidunkäyttöön.

Hevoslaitumet ovat tervetullut lisä maisemaan, mutta rakennusten sijoittelussa on oltava tarkkana. Rakennusten tulee olla mittakaavaltaan kohtuullisia ja tukeutua olemassa olevaan metsäisille kumpareille sijoitettavaan rakentamiseen. Kasvillisuuden istuttaminen auttaa liittämään uudet rakenteet osaksi olemassa olevaa rakennettua ympäristöä.

Ulkoilureittisuunnitelmassa Metsämäen ympäristöön esitetään uusia ravi- ja ratsastusreittejä. Ulkoilu kanavoituu olemassa olevalle Aurojoen pyöräilyreitille, kuten nykyisinkin. Hevostoiminta voi tuoda lisää kiinnostavuutta pyöräilyreitien varrelle.

Vanhan Tampereentien eteläpuolella avautuu laaja kulttuurimaisema, joka jatkuu etelässä aina Vanhalinnan linnavuorelle asti. Tähän maisemaan sijoittuvat uudet hevosurheiluun liittyvät toiminnot on sovittava huolellisesti ympäristöönsä metsäsaarekkeisiin tukeutuen.

Aurajoen pyöräilyreitit varrelta Haagasta löytyy rakennuskulttuuria, perinnemaisemia ja elävää hevostoimintaa.

< Hevoset voivat auttaa ylläpitämään perinnebiotooppeja, jotka rikastuttavat ympäristöä ekologisesti ja maisemallisesti. Kuvassa laidunta Hagan kartanon tuntumasta.

7.3.8. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 8)

Hagan kartanon historiallinen miljö Aurajokilaakson kulttuurimaisemassa on nykyisellään viehättävä kokonaisuus. Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, joka on samalla myös valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö, on säilyttänyt tällä osuudella perinteisen luonteensa. Liedon Vanhalinnan muinaislinna hallitsee maisemaa komeasti.

Hagan kartanomiljöön kautta kulkeva Aurajoen pyöräilyreitti ja lähimetsien ravireitit on onnistuttu toteuttamaan siten, ettei kumpikaan käytötavoista häiritse toistaan. Pyöräilyreitistö jatkuu etelässä niin Turun keskustan kuin Kaarinan ja Liedon suuntaan.

Niin osayleiskaavan kuin ulkoilureittisuunnitelmankin tärkein aluetta koskeva tavoite on nykyisen toimivan, esteettisen ja kulttuurihistoriallisesti merkittävän kokonaisuuden vaaliminen. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki Hagan kartanoa ympäröivät alueet, joita ei ole asemakaavoitettu Topinojan jätekeskuksen käyttöön, osoitetaan osayleiskaavassa virkistykseen ja hevosurheiluun sekä Aurajokilaakson peltojen osalta maisemallisesti arvokkaiksi peltoalueiksi.

Kaatopaikkaan liittyviä toimintoja tai teollisuutta ei pidä sijoittaa yhtään nykyistä lähemmäs Aurajokilaakson kulttuurimaisemaa. Hagan kartanoa ympäröivillä metsillä ja pelloilla on tärkeä rooli virkistysalueina ja hevoslaitumina. Metsissä risteilevät ravireitit ovat ravitoiminnan kannalta korvaamattomia. Metsäiset selänteet myös muodostavat avoimelle kulttuurimaisemalle rauhalliset ja sopusointuiset rajat.

8. REITTIIEN JA NIIHIN LIITTYVIEN TOIMINTOJEN TOTEUTAMINEN

Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetaan sekä sellaisia reittejä, jotka on tarkoitus toteuttaa ulkoilureittitoimituksen avulla, että reittejä, joita perustettaessa ulkoilureittitoimitusta ei ole tarpeen käyttää. Liitteenä olevassa kartassa 2 ja siihen liittyvässä luettelossa on esitetty kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksen avulla määriteltävät ulkoilu-, ravi- ja ratsastusreitit kulkevat ja joiden alueelle reitteihin liittyvät toiminnot sijoittuvat. Seuraavissa kappaleissa kerrotaan, millä eri tavoin ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetut reitit toteutetaan.

8.1. Ulkoilureittitoimituksen avulla

Ulkoilureittitoimituksen nojalla perustetaan suurin osa reiteistä, ovat ne sitten ulkoilu-, ratsastus- ja/tai ravikäyttöön tarkoitettuja. Ulkoilureittitoimitusta käytetään niin Turun kaupungin, Liedon kunnan kuin yksityistenkin omistamien kiinteistöjen kohdalla. Hagan kartanon ympäristön olemassa olevat ravireitit on toteutettu kahdenkeskisten sopimusten perusteella. Myös nämä reitit on syytä virallistaa ulkoilureittitoimituksen avulla. Samoin reitteihin liittyviin toimintoihin käytettävät alueet määritellään ulkoilureittitoimituksella.

Ulkoilureittisuunnitelmassa esitettyihin pyöräteihin ja pyöräiltäviin yhteyksiin ei yleensä käytetä ulkoilureittitoimitusta (ks. kappale 8.2). Poikkeuksen muodostavat kuitenkin eräät osuudet, jotka ovat ulkoilun kannalta merkittäviä jo ennen varsinaisten pyöräteiden valmistumista. Näiden osalta menetellään seuraavasti:

Ulkoilureittisuunnitelman vahvistuttua em. osuuksille, kuten muillekin ulkoilureiteille, haetaan ulkoilureittitoimitusta, jotta yhtenäinen ulkoilureitistö voidaan saada aikaan. Tuolloin osuudet jäävät vielä rakentamattomiksi ulkoilureiteiksi.

Kun lähialueet on asemakaavoitettu ja pyöräteiden ja pyöräiltävien reittien rakentaminen on ajankohtaista, em. osuuksiin käytetään samoja menettelytapoja kuin muidenkin pyöräilyyn tarkoitettujen reittien toteuttamiseen. Tuolloin reitin luonne muuttuu rakennetuksi, pyöräilykelpoiseksi reitiksi.

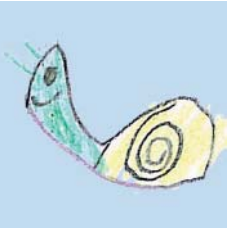
8.2. Asemakaavoituksen myötä

Ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetut uudet pyörätiet ja pyöräily-yhteydet, jotka perustuvat osayleiskaavan tavoitteisiin, voidaan jättää toteuttavaksi asemakaavoituksen myötä ilman ulkoilureittitoimitusta. Ne toteutetaan käyttäen muita menettelytapoja, kun asemakaavoitus on valmistunut.

Nämä pyöräiltävät yhteydet voivat toki olla tarpeellisia jo ennen asemakaavoitusta ja uusien asuinalueiden rakentamista, mutta ne eivät ole välttämättömiä Maarian altaan virkistyskäytön kannalta. Todennäköisesti niiden rakentamiseen suunnataan resursseja vasta alueen väestömäärän lisääntyessä selvästi.

9. LÄHDEAINEISTOA

9.1. Kirjallisuus ja julkaisut

-
- Karhu, Kari (toim.) (1994). *Luonnon monimuotoisuus Turussa, 1. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet*. Turun kaupungin ympäristönsuojelutoimisto.
- Karjalainen, Eeva (1995). *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille*.
- Maarian Reipas ry. (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Kivikauden kierros*. Esite.
- Miettinen, Tuulikki (1999). *Ylä-Savon ulkoilureititsuunnitelma*. Pohjois-Savon ympäristökeskus.
- Mäenpää, Riikka (2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu*. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, kestävän kehityksen koulutusohjelma.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2008 a). *Liedon Ilmarisen osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys*. Suomen Luontotieto Oy 20/2008.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2008 b). *Turun Maarian osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys*. Suomen Luontotieto Oy 14/2008.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2009). *Turun kaupungin liito-oravaselvitys keväällä 2008*. Suomen Luontotieto Oy 7/2009.
- Siltanen, Satu (2007). *Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue*. Diplomityö 28.8.2007. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma.
- Suomen latu (2000). *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet*. Moniste.
- Vesanto, Tuuli (2008). *Viherverkkosuunnitelma*. Turun yleiskaava 2025/2030, viherkaavan osaselvitys. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.
- Ylitulkila, Sari & Tommi Tenno (2005). *Hummastinvaaran ulkoilureititsuunnitelma*. Luonnos 02.06.2005). Jaakko Pöyry Infra. PSV-Maa ja Vesi. Raahen kaupunki.
- Ympäristöministeriö (2008). *Hevostallityöryhmän raportti*. Ympäristöministeriö.

9.2. Kartta-aineistot ja tietokannat

- Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy (2008). *Maaria-Ilmarisen oyk. Perusselvitykset*.
- Maarian Mahti (2000). *Suunnistuskartta Mahdin urheilutalo. 1:10 000*.
- Maarian Mahti (1977). *Suunnistuskartta Paimala – Ilmarinen*.
- Maarian Mahti (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Maarian altaan latukartta*.
- Nurmijärven kunta (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Nurmijärvellä on tilaa liikkua! – ulkoilureittikartta*.
- Pakkala, Kimmo (2009a). *Kukonmäki ideoita, Kimmo Pakkala 22.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Pakkala, Kimmo (2009b). *Myllytorpanranta ideoita, Kimmo Pakkala 23.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Pakkala, Kimmo (2009c). *Ávikinranta ideoita, Kimmo Pakkala 19.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Salmi, Jaana (2004). *Pohjois-Maaria. Maisemahistoriakartat*. Turun maakuntamuseo.
- Muinaisjäännökset*. Turun kaupunki. Kiinteistöliikelaitos. WebMap.

Turun kaupunki (2008). *Palvelut Maaria-Ilmarinen*. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.

9.3. Raportit työpajojen ja kyselyjen tuloksista

Hillgren, Essi & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Kohderyhmä: lapset (3.-6.-luokkalaiset)*. Power-Point-esitys.

Häkkilä, Laura & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelma. Raportti. Aikuisten pajat*.

Mäenpää, Riikka (2009 a). *Kysely Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelmasta – yhteenveto*.

Mäki-Ullakko, Heidi & al (2009). *Raportti. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Senioreiden työpajat*. Turun ammattikorkakoulu. Kestävä kehitys.

Nuorten työpaja Maarian nuorisotalolla 11.12.2008. (vuotta ei mainittu; tekijää ei mainittu).

Ratsastusreitit (vuotta ei mainittu; tekijää ei mainittu).

9.4. Tiedonannot

Sinikka Kauko-Vainio, toiminnanjohtaja, Aurajokisäätiö, sähköposti 1.10.2009.

Pirkko Pajakko, laatupäällikkö, Turun vesiliikelaitos, sähköposti 1.10.2009.

9.5. Linkkejä

Aurajokilaakson kansallismaisema

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=686&lan=fi>

Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=110901&lan=fi>

Aurajokilaakson valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö

<http://www.nba.fi/rky1993/kohde725.htm>

Jokamiehen oikeuksiin liittyviä kysymyksiä

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=48804&lan=fi>

Lintupaikat – Ävik (Maarian allas)

<http://www.tly.info/lintupaikat/avik.html>

Maarian allas

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?uielementsiz=3&nodeid=12152>

Maarian raakavesialtaan suoja-alue määräykset

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=58166>

Metsämäen ravirata

<http://www.raviradat.fi/metsamaki/fi/raviurheilu/index.php>

Ratsastus

<http://www.luontoon.fi/page.asp?Section=1357>

Suosituksia suunnittelun avuksi. Faktakortti 4. hevosurheilu / ratsastus

<http://www oulu.fi/liikunnanolosuhteet/suosituksia.html>

Ulkoilulaki (Finlex)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku.php?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkoilulaki>

Seudulliselle ulkoilureittisuunnittelulle on tarvetta varsinkin suurissa kaupungeissa. Ulkoilulain mukainen ulkoilureittisuunnitelma ja ulkoilureittitoimitus tarjoavat mahdollisuuden perustaa laajojakin ulkoilureitistöjä.

Turun seudulla laaditaan ulkoilulain mukaista ulkoilureittisuunnitelmaa alueelle, joka ulottuu Turun Maariasta Liedon Ilmariin ja jolla on vireillä myös osayleiskaava. Osayleiskaavoitus ja ulkoilureittisuunnittelu etenevät rinnakkain.

Kohdealue on seudullisesti merkittävä viheraluekokonaisuus, jolla on edellytyksiä kehittyä entistäkin tärkeämmäksi virkistysalueeksi. Alueen länsiosissa sijaitsee monin tavoin mielenkiintoinen Maarian allas, idempänä levittäytyvät laajat metsät, ja eteläosat ulottuvat Aurajokilaakson kansallismaisemaan.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on esitetty reittejä erilaisiin tarpeisiin: rakentamattomia patikkapolkuja, rakennettuja ulkoiluteitä ja kuntoratoja sekä pyöräteitä. Hevosurheilu on alueella merkittävässä asemassa, joten myös ravi- ja ratsastuskäyttöön on osoitettu omat reittinsä.

Reitit yhdistyvät mm. Aurajoen pyöräilyreittiin. Reitistöä kannattaisi jatkaa kohdealueen ulkopuolella myös muihin suuntiin, jolloin saataisiin aikaan laajempi seudullinen ulkoilureitistö.

turku

Turun kaupunki
Ympäristö- ja kaavoitusvirasto
Yleiskaavatoimisto